

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»

В.о. завідувача кафедри

_____ Лаврентьєва О.О.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2024 р.

« ____ » _____ 2024 р.

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ДО ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ**

Магістерська робота студента групи ОПНм-23

ступінь вищої освіти: магістр

спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

Гавриша Артема Романовича

Керівник: канд. пед. наук, доцент

Білоус О.С.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2024

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Гавриш Артем Романович,

розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	7
1.1 Нормативна база військово-патріотичного виховання	7
1.2 Сутність і значення військово-патріотичного виховання в освітньому процесі.....	15
1.3. Методологічні основи підготовки майбутніх вчителі фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів	24
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ.....	38
2.1. Форми та методи військово-патріотичного виховання, які використовуються у фізичній культурі	38
2.2. Оцінка ефективності підготовки майбутніх учителів до військово- патріотичного виховання	49
2.3. Розробка навчально-методичних матеріалів для військово- патріотичного виховання вчителями фізичної культури.....	61
Висновки до розділу 2	73
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	78
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

Сучасні тенденції у соціально-політичному, економічному та духовному житті України, а також інтеграція країни у світовий та європейський освітній простір, до національної системи освіти висуваються якісно нові вимоги. Вища педагогічна школа має забезпечити підготовку педагога, орієнтованого на особистісний і професійний саморозвиток, здатного до творчої діяльності та виховання молодого покоління на основі духовного багатства і унікальності особистості. Відтак, одним із ключових завдань підготовки майбутніх учителів є формування у студентів професійної ідентичності [45, с. 169].

В умовах сучасних викликів, спричинених військовою агресією проти України, зростає значення освіти у формуванні національної свідомості, патріотизму та готовності молоді до захисту своєї держави. Фізична культура, як невід'ємна частина освітнього процесу, має унікальний потенціал для цілісного виховання особистості, що охоплює фізичний, моральний і патріотичний аспекти. Особливої важливості набуває військово-патріотичне виховання, яке сприяє підготовці молоді до сучасних соціальних викликів, формуванню стійких громадянських позицій і зміцненню національної ідентичності.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впровадження військово-патріотичного виховання є важливим компонентом національної освітньої стратегії України. Ця діяльність спрямована на розвиток громадянської відповідальності, патріотичних цінностей і виховання фізично та морально здорової молоді. Інтеграція елементів військово-патріотичного виховання у процес підготовки педагогів відповідає актуальним соціальним, державним і глобальним викликам.

У цьому контексті майбутні вчителі фізичної культури повинні не лише оволодіти професійними знаннями та навичками, але й стати провідниками національної ідеї, здатними ефективно реалізовувати програми військово-патріотичного виховання. Їхня підготовка передбачає формування комплексних компетенцій, що поєднують освітню, виховну та громадянську

складові, необхідні для виховання молоді, яка готова до викликів сучасного світу.

Пошук найбільш ефективних підходів до вирішення поставленої проблеми обумовлює необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах, що, в свою чергу, стало основою для вибору теми магістерського дослідження *«Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів»*.

Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти досліджували О. Ажиппо [46], О. Атамась [42], О. Безкопильний [32], М. Верховська [47], І. Іваній [14], Л. Іванова [43], Л. Сущенко [48], Б. Шиян [44]; роль патріотичного виховання у формуванні громадянської свідомості молоді предсталенні у публікаціях С. Василенко [19], В. Ковальчука [50]; проблеми військово-патріотичного виховання в умовах сучасності вісвітлені в дослідженнях О. Вербовського [23], В. Івашковського [28], О. Остапенка [17; 22], С. Лазоренка [18], В. Моїсеєв [24], та колективних працях [21], [25], [26], [27] та інших.

Мета дослідження: розробити теоретичні та практичні основи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів.

Об'єкт дослідження: підготовка майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів.

Предмет дослідження: форми й методи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати нормативну базу військово-патріотичного виховання.
2. Визначити сутність і значення військово-патріотичного виховання в освітньому процесі військово-патріотичного виховання.
3. Виокремити методологічні підходи, принципи та особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного

виховання учнів.

4. Розробити діагностичні інструменти та провести дослідження щодо визначення рівні готовності майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів.

5. Розробити навчально-методичні та розвивальні матеріали для підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів.

Методи дослідження: *теоретичні методи:* аналіз і синтез для вивчення стану проблеми проблеми військово-патріотичного виховання та підготовки педагогів; *порівняння* для виявлення спільного й відмінного у підходах до військово-патріотичного виховання в Україні та за кордоном; *моделювання* для розробки навчально-методичних матеріалів та розвивальних методик (тренінгів, ігор); *емпіричні методи:* опитування (анкетування, інтерв'ю) для з'ясування рівня готовності майбутніх учителів до військово-патріотичного виховання учнів та визначення їх потреб.

Наукова новизна полягає у визначенні та розкритті ефективних шляхів удосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів. Обґрунтовано інтеграцію військово-патріотичної тематики у систему професійної підготовки педагогів фізичної культури через розробку навчально-методичних матеріалів, вибіркової дисципліни і практичних занять. Особливу увагу приділено формуванню у майбутніх педагогів здатності використовувати фізичну культуру як інструмент для розвитку патріотичних цінностей, моральної стійкості та громадянської свідомості учнів.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що розроблено навчально-методичні матеріали для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів, як-от: програму вибіркової дисципліни «Військово-патріотичне виховання учнів закладу загальної середньої освіти», що містить методичні рекомендації виконання практичних робіт і самостійної роботи; розроблено ділову гру «Я

патріот», тренінг «Сила патріотизму: готовність захищати Батьківщину» та гру «Звитяжні лицарі», спрямовані на формування патріотичного духу, моральних цінностей і громадянської відповідальності.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 50 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 103 сторінки, із них 70 сторінок основного тексту. У роботі вміщено 2 додатки (на 10 сторінках).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

1.1 Нормативна база військово-патріотичного виховання

Розвиток системи освіти України в умовах євроінтеграції вимагає вдосконалення підготовки педагогів усіх напрямів, зокрема майбутніх учителів фізичної культури. Особлива увага приділяється підготовці фахівців, здатних забезпечувати фізичний розвиток школярів, формувати здоровий спосіб життя та впроваджувати військово-патріотичне виховання. Професійна підготовка таких учителів має враховувати сучасні виклики, серед яких: інтеграція європейських стандартів освіти, цифровізація навчального процесу та необхідність адаптації освітніх програм до умов воєнного та поствоєнного часу.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Україні базується на законодавчій базі, що визначає напрями розвитку освіти, фізичної культури та спорту, а також створює підґрунтя для підготовки кваліфікованих педагогів. Особлива увага приділяється формуванню патріотичних цінностей, розвитку фізичних і морально-вольових якостей учнів, а також інтеграції військово-патріотичного виховання у освітній процес.

Конституція України є фундаментом для формування державної політики у сфері військово-патріотичного виховання. У статті 11 визначається обов'язок держави сприяти розвитку історичної свідомості, традицій і культури українського народу. Статті 17 та 65 прямо вказують на роль громадян у захисті суверенітету й територіальної цілісності України, що закладає правову основу для патріотичного виховання як елемента підготовки молоді до військової служби [26].

Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» на

законодавчому рівні визначає такі ключові поняття, як «військово-патріотичне виховання» та «оборонна свідомість». Він також встановлює обов'язки і відповідальність центральних органів державної влади щодо реалізації цього процесу. Згідно з цим законодавчим актом, визначено основні напрями, на яких базується військово-патріотичне виховання. До них належать: 1) формування оборонної свідомості серед громадян; 2) популяризація військової служби як важливої складової національної безпеки; 3) залучення громадян до активної участі в забезпеченні безпеки та оборони України; 4) розвиток військово-прикладного та службово-прикладного спорту, технічної творчості та інновацій; 5) широке залучення учнів до загальнонаціональних, регіональних і місцевих заходів військово-патріотичного виховання; 6) обов'язкове викладання курсу «Захист України» під час здобуття профільної середньої освіти; 7) підготовка кваліфікованих кадрів серед ветеранів війни та осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, для подальшого залучення їх до організації навчальних програм з початкової військової підготовки та реалізації військово-патріотичних ініціатив; 8) активне залучення ветеранів війни та учасників Революції Гідності до організації та реалізації програм і заходів військово-патріотичного виховання [19].

Закон України «Про основи національного спротиву» [18], прийнятий у 2021 році, запроваджує нову парадигму формування готовності громадян до захисту своєї країни, підвищуючи роль кожного у забезпеченні національної безпеки. Цей стратегічний документ регламентує діяльність державних інституцій, громадських об'єднань та освітніх установ у контексті підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях. Закон визначає три ключові складові національного спротиву: територіальну оборону, рух опору та підготовку громадян. Територіальна оборона охоплює створення потужної оборонної мережі в регіонах, що об'єднує військові підрозділи, місцеву владу та громадськість. У рамках цієї складової громадян залучають до добровольчих формувань, навчають основам військової справи та проводять тренування для забезпечення безпеки територіальних громад. Рух опору

зосереджується на організації та підтримці дій спротиву в разі окупації або виникнення загроз національній безпеці. Громадян готують до дій в умовах партизанської війни через навчання тактичним навичкам, основам виживання та збору розвідувальної інформації. Підготовка громадян до національного спротиву особливо акцентується на освітній і виховній роботі серед молоді. Закон передбачає інтеграцію знань про національний спротив у навчальні програми шкіл, професійних і вищих навчальних закладів, де молодь навчається основ домедичної допомоги, орієнтування на місцевості, основ стрільби та роботи в команді. Військово-спортивні заходи, змагання та літні табори, організовані у співпраці з військовими підрозділами, стають важливою частиною цієї підготовки. Закон також стимулює розвиток військово-патріотичного виховання як ключового елемента формування національної свідомості. Це передбачає тісну співпрацю закладів освіти, органів місцевого самоврядування та громадських організацій, спрямовану на формування свідомої, відповідальної молоді, готової до захисту країни та участі у її відновленні й розбудові. Таким чином, закон «Про основи національного спротиву» створює умови для всебічної підготовки громадян, значно підвищуючи стійкість суспільства до будь-яких викликів і забезпечуючи ефективний захист України в умовах сучасних загроз.

Закон України «Про освіту» (2017) встановлює ключові принципи реформування освітньої системи, зокрема впровадження компетентнісного підходу, що орієнтований на формування в учнів практичних навичок і знань, які можна застосувати в життєвих ситуаціях. Важливим аспектом є забезпечення академічної свободи для педагогів, що дозволяє їм впроваджувати новітні методики та творчі підходи у навчальному процесі. Закон також підкреслює значення патріотичного виховання, визначаючи його як один із пріоритетів освітнього процесу. Для вчителів фізичної культури це означає обов'язок формувати в учнів цінності, спрямовані на любов до Батьківщини, повагу до національних символів та готовність до захисту держави [17].

Закон України «Про вищу освіту» (2014) визначає основи функціонування закладів вищої освіти, спрямовуючи їх діяльність на підготовку висококваліфікованих фахівців. У ньому підкреслюється важливість розвитку у студентів здатності до самоосвіти, що є необхідною умовою для успішного професійного становлення. Для майбутніх учителів фізичної культури закон акцентує увагу на формуванні громадянських і патріотичних компетентностей, які мають стати частиною їхньої професійної діяльності. Це передбачає розвиток не лише фізичних навичок, але й моральних якостей, які виховуватимуть у школярів почуття відповідальності за свою державу [16].

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (2020) є основою розвитку фізичної культури та спорту в Україні, визначаючи їхню важливу роль у гармонійному розвитку особистості. Він підкреслює необхідність створення умов для фізичного виховання, яке сприяє зміцненню здоров'я, формуванню морально-вольових якостей і стійкості характеру. Одним із ключових аспектів закону є спрямування до інтеграції спорту у патріотичну підготовку молоді. Це передбачає, зокрема, розвиток програм, спрямованих на підготовку до виконання завдань із захисту України, що включає: фізичну підготовку, адаптовану до військових потреб (наприклад, подолання смуг перешкод); навчання командній роботі й лідерським якостям через участь у спортивних і військово-патріотичних заходах; виховання дисципліни та стійкості, необхідних у кризових умовах. Законом також передбачено розвиток інфраструктури для занять фізичною культурою та спортом, що має на меті не лише підвищити фізичну активність молоді, але й сприяти військово-патріотичному вихованню через фізичне вдосконалення [20].

Стратегічні документи, які регулюють розвиток освіти та фізичної культури в Україні, спрямовані на модернізацію системи підготовки педагогів відповідно до сучасних викликів. Вони враховують інтеграцію європейських стандартів, акцентують на важливості патріотичного виховання і враховують специфіку формування фізичної та моральної готовності молоді до захисту

Батьківщини.

Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України (2022) визначає основні підходи до формування у молоді патріотичних почуттів, відданості своїй країні, її цінностям, культури та історії, а також готовності до виконання обов'язків щодо захисту Батьківщини. Документ обґрунтовує необхідність системного підходу до патріотичного виховання в освітньому процесі, яке має на меті створення умов для розвитку національної свідомості у школярів, студентів та молоді, формуючи в них почуття гідності, любові до рідної землі та гордості за своє походження. Ця концепція є основою для реалізації програм, спрямованих на формування у дітей та молоді високої національної свідомості, активної громадянської позиції та готовності до захисту України. Важливою складовою Концепції є також інтеграція військово-патріотичного виховання, яке включає формування фізичної і моральної готовності молоді до захисту держави, а також навчання основам військової служби. Це сприяє розвитку не лише фізичних, але й морально-вольових якостей, необхідних для служби в армії та захисту Батьківщини. Згідно з концепцією вчителі фізичної культури можуть інтегрувати фізичні вправи із елементами військової підготовки, зокрема: вправ на розвиток витривалості, сили, координації, що сприяють підготовці до фізичних викликів; вправ, спрямованих на формування навичок орієнтування, роботи в команді та швидкого прийняття рішень; виховувати моральну стійкість, що допомагає формувати готовність до служіння державі [28].

Концепція «Нова українська школа» [38] є ключовим документом в реформуванні системи освіти в Україні, спрямованим на створення сучасного освітнього простору, який відповідає потребам нової української реальності. Вона закладає основи для інтеграції національно-патріотичного виховання в освітній процес, підкреслюючи важливість формування у молодого покоління почуття гордості за свою країну, її історію, культуру та цінності. У контексті національно-патріотичного виховання Концепція акцентує на необхідності поєднання національних традицій і європейських цінностей, формуючи у

школярів стійку громадянську позицію, любов до своєї Батьківщини та готовність захищати її інтереси. Окремо наголошується на важливості патріотизму як основної складової громадянської свідомості, а також розвитку духовно-моральних якостей, які мають стати основою для активної участі молоді в суспільному та політичному житті країни. Нова українська школа передбачає не лише формування патріотичних почуттів, а й розширення знань про історію України, її культурні традиції, національні символи та героїв. Важливим аспектом є використання методик, які розвивають критичне мислення, толерантність та взаємоповагу до різних культур і народів, що важливо для сучасного національно-патріотичного виховання в умовах глобалізації. Концепція також визначає роль учителів як основних агентів формування національної свідомості учнів. Вчителі повинні стати прикладом для учнів, виховуючи в них відчуття відповідальності за майбутнє країни, її безпеку, а також інтерпретуючи національно-патріотичні ідеї через інтеграцію їх у навчальні програми, проекти та позакласні заходи.

Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація» спрямована на розвиток фізичної культури як ключового інструменту формування здорового способу життя, підвищення фізичної активності населення і створення умов для реалізації потенціалу молоді [37]. Окрему увагу приділено питанню підготовки педагогів, які мають забезпечувати якісне фізичне виховання у школах.

Концепція військово-патріотичного виховання в системі Міністерства оборони України має на меті чітке і систематизоване викладення основних теоретико-методологічних принципів військово-патріотичного виховання, а також забезпечення його подальшого розвитку та вдосконалення в рамках системи Міністерства оборони України. Вона спрямована на створення ефективної стратегії, яка дозволить не лише підвищити рівень військово-патріотичного виховання серед особового складу, а й забезпечити гармонійне поєднання національних традицій, моральних цінностей та професійних

стандартів у вихованні справжніх патріотів своєї країни [27].

Вчитель фізичної культури має важливу роль у формуванні військово-патріотичних компетентностей у здобувачів освіти, сприяючи їхньому фізичному, психічному та моральному розвитку. Він забезпечує умови для формування культури здорового способу життя, розвитку патріотизму, громадянської активності та готовності до захисту країни. Сприяє вихованню любові до рідного краю, поваги до національних цінностей і традицій, а також формуванню відповідальності за збереження незалежності та територіальної цілісності України.

В своїй діяльності вчитель фізичної культури керується Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти [13]. Державний стандарт базується на принципах особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів, які реалізуються в освітніх галузях і відображаються у результативних складових змісту базової та повної загальної середньої освіти.

Нормативно-правова база України у сфері військово-патріотичного виховання забезпечує комплексний підхід до формування у молоді патріотичної свідомості та навичок, необхідних для захисту держави. Зокрема, через законодавство, освітні програми та діяльність Збройних Сил створюється цілісна система підготовки учнів, що відповідає сучасним викликам. Для подальшої ефективності необхідна інтеграція новітніх методик, посилення співпраці між державними структурами та громадськими організаціями.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Україні перебуває у стані динамічного розвитку. Інтеграція сучасних освітніх технологій, адаптація програм до воєнних умов та посилення компетентнісного підходу сприяють підвищенню якості професійної підготовки педагогів. Особливу увагу приділяють формуванню в майбутніх учителів навичок адаптивного управління освітнім процесом, розробці індивідуалізованих підходів до роботи з учнями, які пережили стресові ситуації, а також впровадженню

технологій військово-патріотичного виховання.

Водночас, подолання існуючих викликів вимагає системних зусиль з боку освітніх установ, органів влади та міжнародних партнерів. Це включає модернізацію матеріально-технічної бази закладів освіти, створення умов для практичної підготовки студентів в реальних умовах, а також запровадження комплексних програм професійної підтримки. Посилення міжнародного співробітництва сприяє обміну досвідом, впровадженню інноваційних методик та інтеграції української системи освіти у європейський освітній простір.

Крім того, важливим напрямом залишається розвиток безперервного професійного навчання, яке охоплює післядипломну освіту, участь у семінарах, тренінгах та науково-практичних конференціях. У цьому контексті значну роль відіграє впровадження цифрових технологій, що дозволяють забезпечити доступ до освітніх ресурсів навіть у кризових умовах. Лише завдяки інтегрованому підходу, який поєднує інновації, стратегії адаптації та міжнародну співпрацю, можливо сформувати сучасного, компетентного вчителя фізичної культури, здатного відповідати викликам часу та сприяти гармонійному розвитку учнів.

Перспективи вдосконалення підготовки майбутніх учителів фізичної культури в Україні є багатограними та враховують як сучасні виклики, так і стратегічні цілі розвитку освіти. Одним із ключових напрямів є розробка адаптивних освітніх програм з урахуванням воєнних реалій. Це включає інтеграцію дисциплін, спрямованих на формування навичок першої домедичної допомоги, основ виживання в умовах кризових ситуацій, а також розвиток психолого-педагогічної стійкості майбутніх учителів. Особливого значення набуває підготовка до роботи з дітьми, які постраждали від війни, та використання фізичної культури як засобу реабілітації.

1.2 Сутність і значення військово-патріотичного виховання в освітньому процесі

У контексті війни, яку розв'язала російська федерація проти України, виникає потреба у перегляді підходів до національно-патріотичного виховання дітей і молоді, спрямованого на формування нового українця, що діє на основі національних і європейських цінностей. Це виховання має стати одним із ключових елементів освітнього процесу, забезпечуючи розвиток патріотичної свідомості, відповідальності за майбутнє України та готовності до її захисту.

Українське суспільство перебуває у вирі змін, що охоплюють усі сфери життя: політику, економіку, культуру та соціальну сферу. У цей час важливим завданням є оновлення стратегії виховання, яка має стати багатовекторною системою, спрямованою на інтеграцію України до європейського та євроатлантичного простору, збереження її суверенітету та територіальної цілісності. Особливу роль у цьому процесі відіграють громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання, які формують ціннісні орієнтири майбутніх поколінь.

Національно-патріотичне виховання ґрунтується на прикладах героїзму та боротьби за незалежність України. Це охоплює періоди від княжої доби та козацької епохи до сучасних подій, включаючи Революцію Гідності, боротьбу з російською агресією, діяльність Героїв Небесної Сотні та учасників оборони України. Важливо також залучати історичні уроки інших країн, які відновили свою державність, і переосмислювати роль української політичної культури в умовах різних історичних періодів.

Національно-патріотичне виховання має уникати однобічного культурного імперіалізму, натомість сприяти єднанню всіх етнічних, національних і релігійних груп України на основі ідеї державності та громадянства. Це виховання повинно підтримувати ідеали демократії, толерантності, прав людини та поваги до різноманіття культур і традицій [28].

В Україні та світі широко поширена соціокультурна концепція патріотизму, трактує патріотизм як інтегративну цінність, що об'єднує соціальні, духовні, етичні, культурні та історичні аспекти. Її основою є соціокультурний підхід, який розглядає патріотизм у взаємозв'язку з суспільством, культурою та індивідуальною свідомістю. Цей підхід акцентує увагу на конструктивному критицизмі, повазі до інших народів і держав, а також прагненні переймати їхні культурні досягнення. Патріотизм постає як складне соціокультурне явище, що пронизує всі сфери життя суспільства і особистості, виступаючи як елемент ідеології, менталітету, національної самосвідомості та моральності. Соціокультурний підхід дозволяє розглядати патріотизм як триєдиний процес, що охоплює науку, духовну культуру та суспільну практику. Водночас він спрямований на вивчення людини як активного суб'єкта дії, підкреслюючи її моральність як основу будь-якої культури [8, с. 15-16]. Завдяки цьому підходу патріотизм розкривається у своїй багатогранності: як напрям виховання, джерело добробуту та розвитку суспільства, а також як одна з найвищих цінностей як для особистості, так і для держави.

Ідеї концепції соціокультурного патріотизму мають значний потенціал для впровадження в систему патріотично-військового виховання студентської молоді. Вони сприяють інтеграції духовних і культурних цінностей у виховний процес, формуванню стійких моральних орієнтирів і готовності до відповідальної участі у суспільному житті. Застосування цих ідей дозволяє глибше розкрити зв'язок між особистісним розвитком молоді та національними інтересами, сприяючи підготовці нових поколінь до конструктивної взаємодії із сучасними викликами.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей [45].

Основними складовими національно-патріотичного виховання є:

громадсько-патріотичне, військово-патріотичне та духовно-моральне виховання.

Національно-патріотичне виховання охоплює широкі аспекти формування громадянської свідомості, ідеалів свободи, гідності, єдності нації, поваги до культурної спадщини та національних символів. Воно виховує у дітей та молоді відчуття гордості за свою країну, розуміння важливості її незалежності та суверенітету. Основним завданням є не лише усвідомлення власної національної ідентичності, але й розуміння своєї ролі у розвитку держави. Національно-патріотичне виховання формує відданість громадянським ідеалам, таким як демократія, свобода, верховенство права, а також виховує глибоке почуття солідарності серед різних народів і культур в межах України.

Військово-патріотичне виховання є важливою складовою патріотичного виховання, яка в умовах воєнної загрози набуває особливого значення. Воно спрямоване на формування у молоді не лише готовності до захисту країни, а й на розвиток інтересу до військових професій, прагнення служити в Збройних Силах України, які є основною складовою державної безпеки. Це виховання має важливе значення для забезпечення національної безпеки та готовності громадян активно залучатися до захисту країни в умовах війни чи надзвичайної ситуації.

Військово-патріотичне виховання є більш конкретним і практичним напрямком, який безпосередньо сприяє підготовці молоді до виконання обов'язків щодо захисту Батьківщини. Воно включає фізичну та психологічну підготовку, розвиток військових навичок, формування вміння працювати в екстремальних умовах та приймати рішення в умовах конфлікту. Військово-патріотичне виховання зміцнює відчуття готовності до захисту країни, формує в учнів розуміння важливості служби в армії та підтримки національної безпеки.

Зв'язок між національно-патріотичним і військово-патріотичним вихованням полягає в тому, що перше створює фундамент для формування

патріотичних переконань, а друге - перетворює ці переконання на конкретні навички і вміння, необхідні для захисту держави. Національно-патріотичне виховання формує розуміння важливості захисту Батьківщини, а військово-патріотичне виховання дає знання та навички, що дозволяють діяти у разі необхідності.

У результаті, обидва напрямки працюють у комплексі, забезпечуючи цілісну підготовку молоді до ролі відповідального громадянина, здатного не лише служити на благо держави, а й захищати її від загроз. Вони підтримують один одного в досягненні мети - виховання нового покоління, яке відчуває глибоку любов і відданість своїй країні та готове дати відсіч будь-яким спробам порушити її суверенітет.

Зміст військово-патріотичного виховання тісно пов'язаний з національними інтересами України і визначається необхідністю підготовки громадян до активної участі в збереженні її територіальної цілісності та суверенітету. Важливим аспектом є формування у молоді глибокого усвідомлення своєї відповідальності перед державою та її народом.

Ефективна реалізація військово-патріотичного виховання повинна базуватися на комплексному підході, де об'єднуються зусилля державних органів, місцевих органів влади, освітніх установ, сім'ї, громадських організацій, благодійних фондів, а також Збройних Сил України та інших силових структур. Спільна робота цих інституцій допоможе забезпечити належний рівень військово-патріотичного виховання серед молоді та підготувати її до реальних викликів.

Організація військово-патріотичного виховання повинна охоплювати не тільки фізичну та психологічну підготовку, а й морально-духовну готовність до служби в армії. Це включає розвиток таких якостей, як стійкість, мужність, відданість і любов до Батьківщини. Важливою складовою є формування здатності підростаючого покоління постійно вдосконалювати свої навички, отримувати початкову військову підготовку, ознайомлюватися з різними військовими спеціальностями і професіями.

Загалом, військово-патріотичне виховання має бути спрямоване на виховання відповідальних громадян, готових служити на благо держави, зберігати її суверенітет та територіальну цілісність, а також сприяти розвитку національної єдності й підтримці загальнонаціональних цінностей [28].

Одним із основних завдань сучасної освіти є формування свідомого громадянина, який усвідомлює свою відповідальність перед державою. Для цього необхідно розвивати такі якості, як повага до національних символів, активна громадянська позиція, екологічна відповідальність, толерантність і готовність захищати територіальну цілісність України. Освітній процес має враховувати вікові особливості дітей і ґрунтуватися на духовно-моральних засадах, забезпечуючи всебічний розвиток особистості. Сучасний освітній процес покликаний забезпечувати не лише академічний, а й особистісний розвиток учнів, спрямований на формування патріотичних цінностей, громадянської свідомості та готовності до захисту Батьківщини.

Військово-патріотичне виховання розглядається як багатогранний процес формування в учнів патріотичної свідомості, національної ідентичності та готовності до виконання громадянського обов'язку із захисту держави. Відповідно до «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України», цей вид виховання інтегрує навчальні дисципліни, позакласні заходи, ігри та практичні заняття, які сприяють зміцненню морально-психологічної підготовки молоді до служби в Збройних Силах України [28].

Ситуація, яка склалася в Україні, посилює науковий інтерес до проблеми військово-патріотичного виховання молоді.

Сутність військово-патріотичного виховання полягає в системній і цілеспрямованій діяльності, яка має конкретно-історичний характер. Вона визначається з урахуванням суспільно-політичного ладу, соціально-економічних умов, а також ключових пріоритетів і стратегії розвитку держави. Відповідно до поставлених цілей формулюються основні завдання, спрямовані на виховання патріотично свідомої, морально й фізично

підготовленої особистості, здатної ефективно виконувати громадянські та соціальні обов'язки [35].

О. Остапенко та М. Тимчик визначають військово-патріотичне виховання як комплексну систему, яка включає методологічні підходи, педагогічні цілі, форми, методи, способи і прийоми, що сприяють не тільки формуванню у молоді високої патріотичної свідомості, а й убезпечують особистість від негативного впливу агресивного інформаційного середовища. Вони підкреслюють, що військово-патріотичне виховання має за мету виховання в молоді почуття глибокої любові до Батьківщини, вірності своєму народові, готовності захищати Україну, включаючи готовність до служби в Збройних Силах та здобуття військових професій. Окрім того, важливим аспектом цього процесу є розвиток мотивації до проходження військової служби і кар'єри в армії, що дозволяє формувати відповідальність і патріотичний дух у підростаючого покоління. Таким чином, військово-патріотичне виховання виступає не лише як засіб формування національної свідомості та відповідальності, але й як стратегічний елемент національної безпеки, спрямований на підготовку громадян до активної участі у захисті своєї країни та зміцненні обороноздатності держави [42].

С. Лазоренко визначає військово-патріотичне виховання як процес, спрямований на формування у громадян готовності до захисту своєї країни. Це включає не лише підтримку та покращення обороноздатності й безпеки України, а й активне підвищення престижу військової та державної служби в структурах Збройних Сил України. Такий підхід передбачає створення умов для розвитку у громадян почуття відповідальності за національну безпеку, що забезпечить ефективну оборону країни в умовах зовнішніх загроз. Зокрема, це також передбачає стимулювання інтересу до служби в армії, розвиваючи у молоді мотивацію до вибору військових професій та заохочення їх до активної участі в національних оборонних структурах [30, с. 21-22]. Автор також зазначає, що військово-патріотичне виховання є системною діяльністю, що здійснюється державними органами влади та громадськими організаціями, з

метою розвитку у молоді патріотичних переконань, відданості своїй державі та готовності виконувати конституційні й громадські обов'язки, зокрема захищати державний суверенітет і національні інтереси України. Таке виховання є важливим елементом навчально-виховного процесу, що сприяє формуванню особистісних якостей духовно розвиненого громадянина, здатного активно брати участь у житті своєї країни та захищати її інтереси. Таким чином, військово-патріотичне виховання, згідно з поглядами С. Лазоренка, є важливим елементом формування стійкої обороноздатності країни, сприяючи активній участі громадян у забезпеченні безпеки та стабільності держави.

Метою військово-патріотичного виховання дітей та молоді є «виховання почуття безкорисливої любові до українського народу, держави, формування оборонної свідомості, готовності до національного спротиву, мотивування до набуття необхідних компетентностей у сфері безпеки й оборони шляхом цілеспрямованої діяльності закладів освіти, громадських об'єднань, сім'ї, органів державної влади і місцевого самоврядування і силових структур» [10].

О. Остапенко підкреслює, що зміст військово-патріотичного виховання учнівської молоді загальноосвітніх навчальних закладів має бути орієнтований на формування у молоді соціальних, мотиваційних та функціональних компетентностей, що сприяють її всебічному розвитку та активній участі в житті суспільства (рис. 1.2).

Ці компетентності відображають ієрархічну структуру вимог до військово-патріотичного та фізичного виховання старшокласників у процесі позакласної діяльності, що з часом розвивається, розширюється та вдосконалюється. Такий підхід дозволяє формувати у молоді не лише основи патріотизму, а й навички, необхідні для активної участі в громадському житті, розвитку фізичних і моральних якостей, а також глибоке розуміння власної ролі в розвитку нації. Це сприяє поступовому формуванню гармонійно розвинених особистостей, готових до виконання своїх громадянських обов'язків у сучасному суспільстві.

СОЦІАЛЬНІ

- здатність до співпраці в процесі військово-спортивних ігор, туристських походів місцями бойової слави українського народу з іншими учнями, розв'язання життєвих проблем, взаєморозуміння та взаємодопомоги, соціальної активності, формування фізичних якостей, основ здорового способу життя.

МОТИВАЦІЙНІ

- формування громадських і особистісних уявлень про престижність військово-патріотичної діяльності, високого рівня здоров'я та фізичної підготовленості, здатність до навчання, прояв творчості у застосуванні рухових дій у різних за складністю природних умовах, активності під час проведення військово-спортивних ігор, туристських походів місцями бойової слави українського народу, занять хортингом тощо).

ФУНКЦІОНАЛЬНІ

- здатність до оперування знаннями про закономірності військово-патріотичного виховання, знаннями з історії козацьких єдиноборств, фізичного виховання та туризму, розвиток морально-вольових і фізичних якостей, рухових здібностей, військово-прикладних умінь і відповідно до вікових особливостей учнів, засвоєння термінологічних та методичних компетентностей.

Рис. 1.2. Компетентності, які формуються в процесі військово-патріотичного виховання

На основі аналізу нормативно правової бази та наукових досліджень доходимо висновку, що основою військово-патріотичного виховання є три ключові компоненти, кожен з яких спрямований на всебічний розвиток особистості та підготовку громадян до активного служіння суспільству і країні.

Ціннісний компонент полягає у формуванні стійкої національної ідентичності, почуття гордості за свою країну, поваги до її символів, героїв та історичних подій. Зміст цього компонента охоплює вивчення історії України, її культурної спадщини та традицій, які допомагають усвідомити власну причетність до долі держави. Особливий акцент робиться на вихованні патріотичних цінностей, таких як свобода, гідність і незалежність, що є основою громадянської свідомості.

Практичний компонент зосереджується на розвитку конкретних навичок і вмінь, які необхідні для захисту країни та безпеки у кризових ситуаціях. Сюди входить навчання основ військової справи, домедичної допомоги, орієнтування на місцевості, використання базових засобів захисту і виживання. Практичний компонент передбачає участь у військово-спортивних змаганнях, заняттях зі стрільби та тактичних іграх, які формують командний дух, швидкість реакції та стресостійкість.

Рис. 1.3. Компоненти військово-патріотичного виховання

Моральний компонент спрямований на формування особистісних якостей, таких як відповідальність, дисциплінованість, мужність, готовність до співпраці у колективі та дотримання принципів взаємоповаги. Моральний компонент включає етичне виховання, яке спирається на цінності добра, справедливості та взаємодопомоги. Особлива увага приділяється створенню уявлення про значення служіння Батьківщині як найвищого морального обов'язку.

Збалансована інтеграція цих компонентів у навчально-виховний процес сприяє формуванню всебічно розвиненої, відповідальної, морально стійкої та готової до активних дій особистості, яка здатна брати участь у

зміцненні обороноздатності країни та захисті її національних інтересів.

1.3. Методологічні основи підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів

Потреба реформування системи освіти України, її модернізації та підвищення якості підготовки майбутніх учителів є однією з найактуальніших соціокультурних проблем. Вона обумовлена нагальною необхідністю позитивних змін у суспільстві, які сприятимуть індивідуальному розвитку особистості, її успішній соціалізації та самореалізації в сучасному світі [6].

Дослідник С. Безбородих зауважує, що «сьогодні важливо бути не лише кваліфікованим фахівцем, а й, передусім, компетентним. Компетентний фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він не лише володіє певними знаннями, уміннями та навичками, що необхідні для його плідної професійної діяльності, а й реалізує їх у своїй роботі; завжди саморозвивається та виходить за межі своєї дисципліни; вважає свою професію великою цінністю» [5, с. 57].

Серед методологічних підходів до підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів науковці виділяють: системний, особистісно орієнтований, аксіологічний, компетентнісний, діяльнісний та інтегрований [21].

Реалізація *системного підходу* забезпечує цілісність і узгодженість освітнього та виховного процесів, створює умови для взаємообумовленості теорії й практики, поєднання виховних впливів із саморозвитком особистості протягом життя. Завдяки цьому підходу досягається координація зусиль усіх суб'єктів військово-патріотичного виховання – педагогів, батьків, громадських організацій та інших учасників, що сприяє інтеграції виховного компоненту на всіх рівнях освітнього процесу.

Особистісно орієнтований підхід акцентує увагу на індивідуальних потребах і можливостях учнівської молоді, враховує їхні вікові та

психологічні особливості, інтереси, здібності й права. Завдяки цьому підходу виховання здійснюється через перспективну й демократичну модель, побудовану на ланцюжку «людина – народ – нація – держава». Такий підхід сприяє формуванню ціннісного ставлення до захисників України та військовослужбовців, розвиває в учнів гордість за національну спадщину й стимулює їх до усвідомлення власної значущості в контексті загальнодержавної безпеки.

Компетентнісний підхід орієнтований на практичне застосування знань і вмінь у реальних життєвих ситуаціях. Учні здобувають навички, необхідні для захисту в надзвичайних ситуаціях, надання домедичної допомоги, а також збереження життєстійкості в умовах миру та війни. Цей підхід дозволяє формувати в учнів досвід швидкого й ефективного реагування в нестандартних ситуаціях, розвиваючи їхню готовність до активних дій у складних обставинах. Дослідники, як-от: І. Іваній [22], О. Онопрієнко [39], Р. Мушкета та О. Скалій [36], С. Хоменко [48, 49] та ін., підкреслюють важливість впровадження компетентнісного підходу в професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти. О. І. Пометун зазначає, що компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти, які мають значення не тільки в межах освітньої системи, але й за її межами. Вона ставить на перше місце не просто обсяг знань людини, а її здатність ефективно вирішувати практичні завдання [43, с. 65].

Діяльнісний підхід наголошує на важливості залучення учнів до активної практичної діяльності. Особистість громадянина-патріота формується через участь у військово-патріотичних заходах, де відбувається апробація патріотичних цінностей. Практичний досвід, здобутий через таку діяльність, сприяє розвитку відповідальності, ініціативності й відданості громадському обов'язку.

Аксіологічний підхід зосереджений на формуванні ціннісних орієнтирів учнівської молоді, що сприяють розвитку почуття патріотизму, любові до України, поваги до її історії та державності. Він передбачає виховання таких

моральних якостей, як вірність, альтруїзм, справедливість і жертвність. Завдяки цьому підходу патріотизм стає не лише емоційним, а й морально-етичним підґрунтям особистості.

Акмеологічний підхід базується на глибокому розумінні вчителем психологічних закономірностей пізнання та розвитку особистості під час навчання. Цей підхід акцентує увагу на максимальному розвитку потенціалу учнів, сприяючи їхньому самовдосконаленню і професійному становленню. Згідно з О. Кузьменко, акмеологічний підхід уточнює концепцію гуманізації освіти та є важливим компонентом сучасної ідеології виховання у закладі вищої освіти. Він орієнтований на досягнення подвійної мети: підготовку студентів до майбутньої професійної діяльності та їх морально-духовне виховання, що формує духовний світ особистості [29, с. 94]. Основною проблемою акмеологічного підходу є вивчення процесів самовдосконалення, розвитку професійної орієнтації, формування здібностей до професійної діяльності та стимулювання розвитку професійної компетентності студентів. Цей підхід сприяє створенню умов для досягнення високого рівня особистісного та професійного розвитку, заохочуючи прагнення до постійного вдосконалення і самореалізації. У контексті професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів ключовими категоріями акмеології є «професіоналізм», «компетентність» і «педагогічна позиція».

Інтегрований підхід забезпечує систематичне та багатовимірне об'єднання знань із різних предметів, що сприяє глибшому розумінню учнями військово-патріотичної тематики. Наприклад, у рамках предмета «Захист України» поєднуються:

- Історія України – вивчення історії українського війська;
- Правознавство – основи міжнародного гуманітарного права;
- Географія – основи військової топографії;
- Хімія та біологія – аспекти цивільного захисту;
- Фізика та математика – знання з балістики, оптики, аеродинаміки,

тригонометрії, статистики;

- Фізична культура – фізична та стройова підготовка.

Завдяки цьому підходу учні отримують не лише розрізнені знання, а й навички їх синтезу для застосування у військово-патріотичній діяльності, що сприяє формуванню їхньої готовності до захисту держави.

Забезпечення єдності фізичного та військово-патріотичного виховання повинно спиратися на такі принципи:

Принцип дерусифікації передбачає активне заперечення російської імперської ідеології, яка поширювала ворожі до України ідеї, спрямовані на культурно-мовну експансію, асиміляцію та знищення національного генофонду й державності. У контексті гібридної війни цей принцип є базовим для формування в учнів україноцентричного світогляду, мислення й готовності до захисту своєї країни. Акцент робиться на відновленні й утвердженні українських національних цінностей як основи ідентичності молодого покоління.

Принцип національної спрямованості спрямований на виховання поваги до державних символів України, глибокої любові до Батьківщини, її народу та культури. Цей принцип стимулює гордість за свою землю та сприяє формуванню патріотичної свідомості через шанобливе ставлення до історії, традицій та культурної спадщини.

Принцип збереження національної ідентичності полягає у вихованні в молоді готовності до захисту України, її суверенітету та державного устрою. Він спрямований на формування стійкої самоідентифікації з українським народом, його цінностями та прагненнями.

Принцип гуманізації виховного процесу передбачає виховання на основі духовно-моральних цінностей із урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. Особистість розглядається як найвища цінність, а виховний процес орієнтований на її розвиток і підтримку, враховуючи вікові потреби, здібності й інтереси.

Принцип консолідації спрямований на згуртування українського

суспільства задля протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам. Цей принцип акцентує увагу на необхідності національного об'єднання, зміцнення колективної відповідальності та спільної протидії ворожим впливам.

Принцип конструктивного лідерства розвиває в учнів активну громадянську позицію, ініціативність, здатність досягати поставлених цілей і брати на себе відповідальність. Він сприяє формуванню вміння організовувати інших на спільну діяльність і вести їх до досягнення спільних результатів.

Принцип неперервності й наступності забезпечує передачу з покоління в покоління національних цінностей і традицій. Цей принцип підтримує безперервність процесу виховання, закладаючи підґрунтя для формування військово-патріотичної свідомості та стійкої системи національних орієнтирів.

Принцип інтегрованості передбачає міжпредметний підхід у вихованні, де знання з різних дисциплін об'єднуються для формування цілісного розуміння військово-патріотичних цінностей. Наприклад, курси «Захист України», «Історія України», «Фізична культура» та природничі науки поєднуються для формування прикладних навичок і глибшого розуміння військової справи.

Принцип культуровідповідності. Виховання базується на історії, культурі й мові українського народу, що сприяє формуванню культурної самобутності молоді. Цей принцип інтегрує військово-патріотичне виховання в ширший процес культурного становлення особистості.

Принцип педагогічної компетентності зосереджується на грамотному підборі методів, форм і змісту виховної роботи. Він передбачає врахування сучасних педагогічних технологій, які сприяють ефективному засвоєнню матеріалу й розвитку патріотичних якостей учнів.

Принцип особистісної рефлексії передбачає формування в учнів здатності до критичного аналізу своїх дій, думок і цінностей. Це сприяє розвитку самодостатності, усвідомленості й відповідальності за власні вчинки.

Принцип виховного оптимізму акцентує увагу на вірі в здібності учнів досягати високих результатів. Виховний процес будується на підтримці й

заохоченні, що мотивує молодь до саморозвитку й самовдосконалення.

Принцип соціальної гармонії вимагає узгодження виховного процесу з реаліями соціально-економічного стану країни та умовами воєнного часу. Цей принцип сприяє адаптації змісту й методів виховання до актуальних викликів і потреб суспільства.

Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури здійснюється на основі Стандартів вищої освіти для відповідного рівня вищої освіти та з урахуванням професійних стандартів. Стандарти Вищої освіти побудовані на компетентнісному підході. Застосування компетентнісного підходу в освіті, за словами І. М. Матійківа, передбачає перехід від процесу до результату навчання в діяльнісному контексті, акцентуючи увагу на практичній спрямованості навчального процесу, зокрема в предметно-професійній площині. Це включає підкреслення важливості досвіду та вмінь застосовувати знання в реальних ситуаціях, а також акцент на якісних результатах навчання, які вимірюються не лише знаннями, а й здатністю педагога творчо вирішувати життєві та професійні завдання, адаптуватися до різних ситуацій. Важливим є також активізація механізмів загального та професійного самовдосконалення й самореалізації, з урахуванням мотивації та динаміки особистісного розвитку [31, с. 47].

В Стандарті вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [14] положення національно-патріотичного виховання враховано в наступних кометентностях:

ЗК 7

- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 8

- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Ці компетентності сприяють формуванню громадянської відповідальності, усвідомлення цінностей демократичного суспільства та готовності захищати незалежність, територіальну цілісність і культурні здобутки України.

В компетентностях предметних спеціальностей військово-патріотична спрямованість проявляється наступним чином:

Таблиця 1.1

Компетентності предметних спеціальностей

Номер к-сті	Формулювання компетентності	Прояв військово-патріотичного складника
ПК1.	Здатність формувати в учнів предметні компетентності з фізичного виховання, медико-біологічних та психологічних основ і технологій розвитку рухових умінь і навичок та фізичних якостей, санітарно-гігієнічних основ діяльності у сфері фізичної культури.	Означені компетентності є важливими для підготовки до служби та діяльності у сфері оборони.
ПК7.	Здатність самостійно проводити навчальні заняття з фізичної культури з дітьми дошкільного, шкільного віку та учнями в загальноосвітніх установах, освітніх закладах середньої та професійної освіти, проводити позакласну спортивно-масову, організаційну та навчально-методичну роботу у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи у навчальних закладах, закладах фітнесу, рекреації та фізичної реабілітації.	Через проведення занять і спортивно-масової роботи, які включають елементи, що сприяють формуванню готовності до служби, фізичної витривалості та командної роботи.
ПК 8.	Здатність виховувати в учнів соціально-особистісні якості: цілеспрямованість, організованість, працьовитість, відповідальність, комунікативність.	Означені якості є ключовими для військової дисципліни та патріотичного усвідомлення.

В сучасних умовах інтеграції України в глобальні соціально-економічні та культурні процеси, а також у європейський освітній простір,

компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителів фізичної культури набуває особливого значення. Це питання стає ключовим напрямом державної освітньої політики та важливим елементом педагогічної теорії й практики [22].

Результати навчання, які готують майбутнього вчителя фізичної культури до військово-патріотичного виховання, включають володіння методиками гармонійного розвитку особистості, вміння формувати у здобувачів культури здорового способу життя, фізичних якостей, здатність до організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи, а також знання основ безпеки, профілактики травматизму, правил надання першої допомоги та роботи в умовах надзвичайних ситуацій.

Згідно із Професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [44] мета професійної діяльності вчителя полягає «в організації навчання та виховання здобувачів освіти під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання». В аспекті військово-патріотичного виховання вчитель фізичної культури має володіти компетентностями, необхідних для виконання всіх трудових функцій на таких ціннісних орієнтирах:

- формування культури здорового способу життя здобувача освіти, створення умов для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- плекання в здобувачів освіти любові до рідного краю, відповідального ставлення до довкілля;
- утвердження людської гідності, чесності, милосердя, доброти, справедливості, співпереживання, взаємоповаги і взаємодопомоги, поваги до прав і свобод людини, здатності до конструктивної взаємодії здобувачів освіти між собою та з дорослими;

- формування в здобувачів освіти, громадянської активності та стійкості, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;
- формування української національної та громадянської ідентичності, готовності до захисту незалежності й територіальної цілісності України, конституційних засад державного ладу, національних інтересів і суспільно-державних (національних) цінностей України;
- формування готовності здобувачів освіти виявляти свою громадянську позицію, що передбачає вміння аналізувати суспільне життя й ідентифікувати себе з українською нацією, суспільством, обстоювати права й свободи українського народу, готовності бути залученими до діяльності у сфері безпеки та оборони України [44].

На основі Стандарту вищої освіти та Професійного стандарту заклад освіти розробляє Освітньо-професійні програми. Стандарт вищої освіти набір вимог, що визначають основні засади освітніх програм вищої освіти, спільних для всіх програм на певному рівні та за конкретною спеціальністю.

Сучасні освітні програми базуються на компетентнісному підході, що спрямований на формування інтегральної, загальної, та спеціальних компетентностей майбутніх вчителів фізичної культури. Компетентнісний підхід дозволяє розглядати професійну компетентність учителя фізичної культури як сукупність компетенцій, які можна об'єктивно спостерігати, точно вимірювати та цілеспрямовано розвивати в рамках освітньо-професійного процесу [22].

О. Д. Гауряк визначає професійну компетентність вчителя фізичної культури як ключове та системоутворююче поняття, що охоплює сукупність знань, умінь та особистісних якостей, які відповідають вимогам професійної діяльності. Це передбачає усвідомлення особистістю своїх прагнень, інтересів, ціннісних орієнтацій та мотивів діяльності, а також уявлення про свою соціальну роль і самооцінку як майбутнього фахівця. Професійна компетентність включає знання, вміння, навички, професійно важливі якості

та здатність до саморегуляції професійного становлення. Вона трактує готовність до навчально-виховної діяльності з урахуванням конкретних умов, завдань і вимог, а також здатність стимулювати процес самопізнання та саморозвитку учнів, адаптуючи його до індивідуальних особливостей кожної дитини [12, с. 187].

С. В. Хоменко, в свою чергу, розглядає професійну компетентність учителя фізичної культури як поєднання індивідуально-психологічних характеристик особистості та готовності педагога, як суб'єкта педагогічного впливу, ефективно організовувати навчально-тренувальний процес в спортивному колективі для досягнення успіху в розв'язанні поставлених завдань [48, с. 194].

У Криворізькому державному педагогічному університеті підготовка майбутніх вчителів фізкультури здійснюється за освітньо-професійною програмою «Фізична культура» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта, предметна спеціальність 014.11 Середня освіта (Фізична культура) [40]. Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів реалізується в таких освітніх компонентах, як-от: «Актуальні проблеми української історії та культури», «Основи медичних знань та безпеки життєдіяльності», «Спортивна фізіологія», «Методика виховної роботи», «Психологія (загальна, вікова, педагогічна)», «Теорія і методика фізичного виховання», та комплексі практик та вибіркового освітніх компонентів.

Методологія підготовки майбутніх учителів фізичної культури базується на поєднанні теоретичного навчання, практичної підготовки та інноваційних підходів до навчання, що сприяє формуванню всебічно розвинених професійних компетентностей. Важливу роль відіграє інтеграція міждисциплінарних знань, застосування сучасних освітніх технологій та використання інтерактивних методів навчання. Особлива увага приділяється розвитку педагогічних і методичних умінь, адаптованих до сучасних вимог освітнього процесу, а також формуванню готовності до реалізації військово-

патріотичного виховання та здоров'язберезувальних технологій.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури в сучасних умовах має бути спрямована на формування комплексної готовності до професійної діяльності, яка поєднує фізкультурно-оздоровчу, виховну та патріотичну складові.

Майбутні вчителі фізичної культури повинні вміти налагоджувати ефективний міжособистісний діалог із учнями, створювати суб'єкт-суб'єктні взаємини, що ґрунтуються на взаємоповазі, співробітництві та підтримці. У процесі фізкультурно-оздоровчої діяльності вони мають забезпечувати атмосферу взаєморозуміння й довіри, стимулюючи в учнів мотивацію до активної участі у військово-патріотичних заходах.

Ключовим завданням є формування готовності до педагогічної взаємодії в умовах сучасних викликів, які вимагають поєднання фізичного виховання з патріотичним змістом. Це включає:

- Інтеграцію патріотичних цінностей у фізичні вправи та змагання, зокрема через впровадження елементів стрийової підготовки, ігор військово-прикладного характеру, навчання домедичній допомозі тощо.
- Навчання на основі особистісного підходу, де увага приділяється не лише фізичному розвитку, а й формуванню в учнів почуття відповідальності за власну роль у колективі та суспільстві.
- Моделювання ситуацій колективної взаємодії для розвитку командного духу, взаємодопомоги й лідерських якостей у контексті захисту країни.
- Підготовку до викладання в умовах викликів сьогодення, включаючи адаптацію фізкультурно-оздоровчої діяльності до вимог військово-патріотичного виховання, що відповідає потребам національної безпеки.

Результатом такої підготовки повинна стати сформована готовність майбутніх учителів фізичної культури до педагогічної діяльності, яка спрямована на:

1. Виховання в учнів патріотизму через фізичну культуру як важливий елемент національної свідомості.

2. Формування стійкості, витривалості, дисципліни й готовності до виконання завдань в умовах надзвичайних ситуацій.

3. Розвиток навичок колективної взаємодії та соціальної відповідальності.

Таким чином, результатом підготовки майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти є сформована їх готовність до професійної діяльності [34, с. 320].

Професійна діяльність майбутніх учителів фізичної культури в умовах сучасності набуває комплексного характеру, що охоплює виховання фізичного здоров'я, морально-психологічної стійкості та патріотичної свідомості учнів.

Висновки до розділу 1

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання ґрунтується на нормативно-правових актах, які забезпечують системний підхід до формування національної свідомості у молоді. Основними документами є Конституція України, закони «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про основи національного спротиву», а також Концепція національно-патріотичного виховання. Законодавчі акти визначають пріоритети патріотичного виховання, сприяють популяризації військової служби, розвитку військово-спортивних заходів та інтеграції курсу «Захист України» у середню освіту. Зокрема, важливими напрямками є формування оборонної свідомості, підготовка молоді до захисту держави та її територіальної цілісності, а також виховання громадянської відповідальності через системну освітню роботу.

Освітній процес для майбутніх учителів фізичної культури побудований на інтеграції знань із різних дисциплін. Курс «Захист України» охоплює елементи військової топографії (географія), домедичної допомоги (хімія та біологія), історії українського війська (історія). Ці знання доповнюються практичними навичками, розвиваються під час позакласних заходів, таких як

військово-спортивні змагання та табори, що формують командний дух, швидкість реакції та стресостійкість. Такий підхід сприяє не лише теоретичній підготовці, а й практичній адаптації студентів до роботи з учнями в умовах реальних викликів.

Методологічна підготовка майбутніх учителів фізичної культури базується на використанні системного, аксіологічного, компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. Системний підхід забезпечує цілісність навчального процесу, координацію теорії та практики, зусиль педагогів, батьків та громадських організацій. Аксіологічний підхід спрямований на виховання морально-етичних якостей, таких як вірність, альтруїзм, жертівність. Компетентнісний підхід орієнтований на формування практичних навичок у реальних життєвих ситуаціях, зокрема домедичної допомоги чи дій у надзвичайних умовах. Особистісно орієнтований підхід враховує вікові та психологічні особливості учнів, їхні інтереси та здібності, сприяючи формуванню патріотичних переконань.

Професійна підготовка орієнтована на формування здатності до адаптації освітнього процесу, організації заходів із фізичного виховання, спрямованих на патріотичне виховання. Особлива увага приділяється розвитку здатності працювати з дітьми, які пережили стрес, навчати їх основам виживання та забезпечувати командну взаємодію. Важливими є компетентності, які формують здатність до фізичної підготовки, навчання домедичній допомозі, розвиток соціально-особистісних якостей, необхідних для військової дисципліни та патріотичного виховання.

Освітні програми включають використання сучасних цифрових технологій, інтерактивних методів і моделювання ситуацій. Зокрема, заняття з військово-спортивної підготовки чи симуляції кризових умов сприяють розвитку стресостійкості, навичок командної роботи та здатності діяти в екстремальних умовах. Інтеграція дисциплін дозволяє сформувати системні знання й навички, які відповідають викликам сучасності.

Учитель фізичної культури є ключовою фігурою у військово-

патріотичному вихованні учнів. Його роль включає використання фізичних вправ із елементами військової підготовки, організацію змагань і занять, спрямованих на розвиток фізичної підготовленості, морально-вольових якостей, таких як дисципліна, відповідальність, готовність до роботи в команді. Учитель також сприяє вихованню любові до Батьківщини, поваги до національних символів та розуміння важливості захисту держави.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВІЙСЬКОВО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

2.1. Форми та методи військово-патріотичного виховання, які використовуються у фізичній культурі

Дослідження проблеми військово-патріотичного виховання учнівської молоді загальноосвітніх навчальних закладів ґрунтується на концептуальних засадах, що визнають постійний вплив динамічного розвитку сучасної освіти, соціуму та держави на зміст цього процесу. В умовах швидких змін у суспільстві та глобалізації виникає необхідність перегляду підходів до змісту, форм та методів військово-патріотичного виховання, які мають еволюціонувати відповідно до соціальних, моральних, естетичних, фізичних, культурних та духовних потреб учнів. Ці потреби, у свою чергу, повинні забезпечувати формування активних громадян, здатних відповідати вимогам цивілізованого суспільства.

Поняття «форма військово-патріотичного виховання старшокласників» означає спосіб організації виховного процесу в закладах загальної середньої освіти, орієнтованого на досягнення конкретних цілей військово-патріотичного виховання учнів старших класів [32, с. 8-9].

Класичний підхід до систематизації організаційних форм військово-патріотичного виховання ґрунтується на залежності цих форм від застосовуваних методів. Така систематизація включає три основні групи: словесні, практичні та наочні форми. Вона передбачає як проведення епізодичних заходів, так і використання форм, розрахованих на тривалу роботу в закладах загальної середньої освіти. Особливо популярними ці форми є під час організації позакласної діяльності.

Окрім цього, у закладах загальної середньої освіти поширена практика групування організаційних форм військово-патріотичного виховання за організацією та методикою проведення виховного процесу. Основою такого

підходу є спільна виховна діяльність педагогів, вихователів, викладачів предмета «Захист України», керівників військово-спортивних ігор, тренерів секцій з військово-прикладних видів спорту тощо.

Ця класифікація охоплює:

- Форми організації та управління військово-патріотичним вихованням учнів;
- Дієво-практичні форми;
- Синтетичні форми виховання;
- Індивідуальні форми роботи з учнями.

Зазначена систематизація спрямована на поєднання колективної та індивідуальної роботи, а також розрахована на тривалий період її реалізації в закладах загальної середньої освіти.

Оскільки розвиток учнів відбувається в умовах постійної зміни, важливо, щоб військово-патріотичне виховання не лише підтримувало базові патріотичні цінності, але й сприяло формуванню багатогранної особистості. Це включає розвиток фізичних здібностей, моральних якостей, а також глибоке розуміння й прийняття національних традицій та історії. Виховання повинно базуватися на таких принципах, як інноваційність, адаптивність до змін, інтеграція сучасних освітніх технологій та методик.

Особлива увага має бути приділена фізичному розвитку учнів, який має відповідати сучасним вимогам методики виховання та бути спрямований на підтримку здоров'я та формування позитивних якостей, таких як дисципліна, стійкість та відповідальність. Залучення учнів до військово-патріотичних заходів і тренувань не лише допомагає в розвитку фізичних навичок, але й сприяє вихованню почуття гордості за свою країну, що є важливою складовою патріотичного виховання [41]

Ми погоджуємося з висновками науковців Національної академії педагогічних наук України, що забезпечення єдності фізичного та військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти передбачає

комплексну роботу педагогів, спрямовану на гармонійний розвиток особистості з урахуванням патріотичних ідеалів та фізичної підготовки. Основна увага приділяється формуванню у свідомості учнів військово-спрямованого патріотизму як духовної цінності, вихованню почуття гордості за історичні досягнення України, її героїв та культурну спадщину, а також усвідомленню цінності служіння суспільству та державі. Одним із ключових аспектів є розвиток моральної відповідальності за суспільно-політичну ситуацію, яка формується через обговорення актуальних питань, участь у пам'ятних заходах і зустрічах із ветеранами, що сприяє вихованню шани до захисників України.

Формування любові, вірності та відданості до народу, Батьківщини та держави забезпечується через виховні години, присвячені культурним традиціям, та інтерактивні методи, спрямовані на поглиблення знань про історію і культуру України. Важливим є розвиток духовно-моральної стійкості, готовності до самопожертви та відповідального прийняття рішень у складних обставинах, що реалізується через участь у волонтерських ініціативах і військово-патріотичних заходах.

Особлива увага приділяється усвідомленню учнями значення фізичної та військово-прикладної підготовки, яка є важливою складовою безпеки держави та особистого розвитку. Включення у програму елементів військово-прикладних дисциплін, таких як тактична підготовка та основи надання першої допомоги, сприяє підвищенню їхньої мотивації. Масове залучення школярів до військово-патріотичного та фізичного виховання забезпечується через організацію спортивних змагань, військово-спортивних ігор, походів та екскурсій до історичних пам'яток.

Формування в учнів навичок самостійної організації фізичної активності досягається шляхом навчання складати індивідуальні програми занять і популяризації здорового способу життя через мотиваційні заходи. Позитивне ставлення до фізичної активності та військово-патріотичних занять розвивається завдяки інтерактивним урокам, тренінгам, заохоченням та

відзнакам, які підвищують інтерес до цих видів діяльності. Таким чином, забезпечується гармонійний розвиток патріотичних і фізичних якостей учнів, формування їхньої готовності до служіння державі та суспільству [21].

У роботах [4; 24] зазначається, що розвиток військово-патріотичного виховання в Україні здійснюється через:

- впровадження різних видів військово-прикладного спорту, таких як військові багатоборства, козацький двобій, хортинг, парашутний спорт, пейнтбол, пожежно-прикладний спорт, орієнтування на місцевості, рукопашний бій та самооборона, радіоспорт;
- підвищення рівня викладання фізичної культури в школах і університетах, а також проведення тренувань у спортивних школах;
- розвиток технічної та інженерної підготовки, підтримка конструювання та технічної творчості.

С. Василенко [7] підкреслює важливість використання різноманітних методів для реалізації військово-патріотичного виховання молоді. Зокрема, він виділяє три основні підходи:

Стимуляційне переконання, яке передбачає формування впевненості в силах молоді та стимулювання досягнень через змагання на уроках фізичної культури, що створює систему заохочень і мотивує до подальших зусиль.

Діяльнісна компетентність, коли викладач з досвідом не лише викладає предмет «Захист України», а й є зразком для учнів, викликаючи в них зацікавленість та повагу до предмета.

Самопідготовка молоді, як процес системного самовдосконалення, що включає розвиток патріотичних почуттів через самонавчання та самоконтроль, допомагаючи молоді усвідомити свою відповідальність перед країною.

Таким чином, для ефективного військово-патріотичного виховання молоді важливо поєднувати методи мотивації та переконання, створення зразкових моделей поведінки та заохочення до саморозвитку, що сприятиме формуванню у молоді патріотичних почуттів та готовності до захисту

Батьківщини.

Остапенко О., вважає, що важливе значення для військово-патріотичного виховання має пошукова робота, яка є ефективною формою активного відпочинку учнів і проводиться на добровільних засадах. Її зміст визначається навчальною програмою загальноосвітнього закладу, враховуючи наявність матеріально-спортивної бази та умови для організації запланованих туристичних походів до місць бойової слави українського народу. Організація виховної роботи повинна ґрунтуватися на активності учнів старших класів, які об'єднуються в фізкультурні колективи, такі як секції хортингу, фізкультурні гуртки чи туристичні групи. Діяльність цих колективів спрямовується та контролюється керівниками, серед яких – директор школи, викладач предмета «Захист Вітчизни», учитель фізичної культури, керівник туристичної секції, організатори військово-спортивних ігор та інші члени педагогічного колективу. На думку, автора педагогічне керівництво військово-патріотичним вихованням повинно бути спрямоване на консультативну та рекомендаційну підтримку, що стимулює творчу ініціативу учнів у організації та проведенні різноманітних форм виховної роботи в старших класах. Це дозволяє не лише поглиблювати знання учнів про героїчну історію країни, а й сприяє формуванню активної громадянської позиції, готовності до служби та захисту Батьківщини [41].

У посібнику «Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі» [11] автори запропонували класифікацію з чотирьох груп методів військово-патріотичного виховання допризовної молоді.

1-а група: Методи формування свідомості, поглядів та переконань

Мета: Формування у допризовної молоді патріотичної свідомості та внутрішньої потреби в захисті країни через усвідомлення загальнолюдських і соціальних цінностей.

Особливості:

- Єдність свідомості та діяльності.
- Усвідомлена потреба у військово-патріотичному вихованні.

Методи:

Розповідь: історії про героїв; приклади з життя захисників України.

Бесіда: обговорення значення патріотизму.

Лекція: «Роль молоді в обороні України».

Диспут: «Що означає бути патріотом сьогодні?».

Приклад: історії про сучасних героїв війни.

Переконання: розкриття значення захисту країни.

Дії громадської думки: обговорення актуальних подій у колективі.

2-а група: Методи організації військово-патріотичної діяльності та формування досвіду поведінки

Мета: Розвиток особистого досвіду патріотичної поведінки через активну участь у військово-патріотичній діяльності.

Особливості:

- Вираження внутрішньої позиції та змісту особистості.
- Забезпечення саморозвитку та самовиховання.
- Формування нових усвідомлених потреб, стосунків та вольових зусиль.
- Нагромадження досвіду дій в екстремальних умовах.

Методи:

Педагогічна вимога: участь у патріотичних заходах.

Доручення: проведення заходів з ушанування пам'яті загиблих героїв.

Вправи: тренування в стрілецькому тирі; виконання завдань на військово-спортивних зборах.

Привчання до порядку: дотримання правил дисципліни та порядку.

Пошукова діяльність: дослідження історій героїв своєї місцевості.

Виховні ситуації: рольові ігри, наприклад, «Захист рубежів».

3-я група: Методи стимулювання та мотивації військово-патріотичної діяльності

Мета: Закріплення та зміцнення мотивації допризовної молоді до військово-патріотичної діяльності, підготовки до служби та захисту країни.

Особливості:

- Отримання громадського визнання та оцінки.
- Постійне стимулювання інтересу, думок, почуттів і дій у напрямі, корисному для суспільства.
- Формування стійких моделей поведінки в умовах, наближених до військової служби.

Методи:

Змагання: військово-спортивні ігри, наприклад, «Сокіл» («Джура»).

Заохочення: нагородження грамотами, медалями.

Дотримання обов'язкових вимог у дисципліні.

Перспективи: ознайомлення з можливостями професійного зростання у військовій службі.

4-а група: Методи самовиховання та самопідготовки

Мета: Розвиток у допризовної молоді здатності до самовдосконалення, самоствердження та підготовки до військової служби.

Особливості:

- Формування усвідомленої потреби в самовихованні.
- Підготовка до майбутньої професійної діяльності.

Методи:

Самоаналіз: рефлексія власної готовності до військової служби.

Самодисципліна: регулярне виконання фізичних вправ.

Самонавчання: вивчення теорії військової справи.

Самопідготовка: відпрацювання навичок першої медичної допомоги.

У праці «Військово-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України: стратегічні напрями» науковці виокремлюють низку заходів військово-патріотичного виховання старшокласників. На основі запропонованого переліку ми розробили класифікацію цих заходів, об'єднавши їх за групами методів, які, на наш погляд, сприятимуть ефективному формуванню військово-патріотичних якостей у старшокласників.

Навчально-виховні методи. Інтеграція міжпредметних зв'язків

допомагає розвивати військово-патріотичні компетенції, використовуючи потенціал гуманітарних і природничих дисциплін (наприклад, проведення тематичних уроків історії та фізики з елементами патріотичного виховання). Навчальні заняття мають включати години-роздуми (наприклад, «Не забудемо Бучу, Ірпінь, Маріуполь»), диспути («Як проявляється справжній патріотизм»), уроки мужності («Уклін живим, загиблим – слава!»). Тренінги та практичні заняття сприяють формуванню компетенцій у сфері оборони та безпеки, для чого залучають військових, рятувальників, психологів (наприклад, тренінги з основ домедичної допомоги).

Культурно-освітні методи. Для формування національної свідомості організовуються патріотичні заходи: вебквести («Україна – країна нескорених»), флешмоби («Герої не вмирають»), фестивалі з нагоди Дня української писемності та мови, уроки пам'яті («Земляки – герої України»). Участь у творчих і дослідницьких проєктах також сприяє вихованню патріотизму («Герої поруч нас», «Я – патріот України»). Тематичні заходи з популяризації національної культури, інтерактивні лекції, майстер-класи за участі ветеранів війни мають підтримувати зв'язок із сучасністю та героїчним минулим.

Ігрові методи. Патріотичні ігри є важливим інструментом виховання. Всеукраїнські військово-спортивні заходи («Сокіл» («Джура»), «Козацький гарт», «Нумо, хлопці-козаки») допомагають розвивати командний дух, лідерські якості та компетенції у сфері безпеки. Тематичні ігри-квести («Ми – українці: честь і слава незламних») сприяють зануренню учнів в атмосферу військової служби.

Методи громадянської участі та соціальної відповідальності. Волонтерська діяльність є важливим компонентом військово-патріотичного виховання. Організація благодійних акцій («З вірою в серці»), допомога військовим і їхнім родинам, підтримка ЗСУ створюють умови для соціальної відповідальності старшокласників. Залучення учнів до створення патріотичних об'єднань та національно-патріотичних клубів сприяє активній

участі в патріотичних ініціативах (наприклад, «Запали свічку пам'яті»).

Мотиваційні методи. Підвищення престижу військової служби, формування позитивного образу військової професії серед старшокласників є важливим завданням. Це реалізується через інформаційні кампанії, зустрічі з героями війни («Герої сучасності серед нас»), популяризацію національних традицій та громадянської відповідальності [10, с. 16-18].

Згідно з дослідженнями М.М. Бака та В.П. Коржа [4], у процесі військово-патріотичного виховання через прикладну фізичну підготовку відкриваються додаткові можливості для вдосконалення наступних аспектів:

- *фізичної підготовки* – поліпшення фізичних якостей особистості, розширення рухового арсеналу, здобуття досвіду в управлінні власним тілом, підтримка фізичної форми та здатність долати як військові, так і життєві труднощі;

- *психологічної та морально-стресової стійкості* – удосконалення психологічних процесів, таких як здатність швидко адаптуватися до змінюваних ситуацій, розвиток точності сприйняття, концентрації уваги та пам'яті, що допомагає зберігати стійкість у стресових умовах;

- *моральної підготовленості* – формування особистої системи переконань, поглядів на патріотизм та незламний дух, розвиток моральних цінностей і глибокої любові до своєї Батьківщини. Ці елементи виховання не лише готують фізично, але й сприяють зміцненню внутрішньої витривалості, що необхідна для успішної служби та активної громадянської позиції.

Очікувані результати [30; 4; 47] можуть бути досягнуті через різноманітні види фізичної активності, що сприяють розвитку фізичних і психологічних якостей молоді. Зокрема, до них відносяться:

Подолання смуги перешкод – виконання завдань на спеціальних перешкодах різними способами, такими як стрибки, використання рук і ніг для опори, перелазка через перешкоди (наприклад, стіни або колоди), лазіння по вертикальному та горизонтальному канату, а також участь у військових багатоборствах, що включають подолання складних смуг.

Метання гранати – тренування метання муляжу гранати з різних позицій (стоячи, лежачи, з розбігу, з коліна) у визначену ціль або на дальність.

Гімнастика – виконання стройових вправ для покращення дисципліни та взаємодії, а також вправ на різноманітних снарядах: вільні вправи для загальної фізичної підготовки, підтягування на перекладині, вправи на брусах для розвитку сили верхньої частини тіла, опорні стрибки через різні снаряди.

Легка атлетика – біг на короткі, середні та довгі дистанції, а також стрибки у висоту та довжину з розбігу, біг по пересіченій місцевості для розвитку витривалості та швидкості.

Піднімання гирі – ривок гирі та виконання підйому двох гир в довгому циклі для розвитку сили та витривалості.

Плавання – вивчення різних стилів плавання, таких як вільний стиль, плавання на спині та брасом, а також тренування техніки стрибків у воду та пірнання, що покращує загальну фізичну підготовленість і здатність до виживання у воді.

Основи самооборони та рукопашного бою – освоєння базових технік самозахисту, таких як захист від ударів, звільнення від захватів, а також боротьба з використанням зброї, що сприяє розвитку вміння діяти в екстремальних ситуаціях.

Спортивні ігри – тренування та вдосконалення техніки в ігрових видах спорту, таких як футбол, баскетбол, волейбол, регбі, флорбол та гандбол, що допомагає розвивати командну взаємодію, тактику та фізичну витривалість.

Ці види фізичної активності сприяють комплексному розвитку фізичних, психологічних і моральних якостей молоді, що важливо для її готовності до служби та захисту Батьківщини.

Форми та методи військово-патріотичного виховання у фізичній культурі є ключовими інструментами у формуванні патріотичної свідомості, фізичної підготовленості та моральної стійкості молоді. На основі аналізу наукової літератури робимо висновок, що серед основних форм виділяють навчально-освітні, культурно-просвітницькі, спортивно-оздоровчі, ігрові та

змагальні, волонтерські, громадянські та індивідуальні. До навчально-освітніх форм належать уроки мужності, інтегровані заняття з фізичної культури і дисципліни "Захист України", тренінги з тактичної підготовки та основ домедичної допомоги. Культурно-просвітницькі форми включають тематичні заходи, творчі проекти, зустрічі з ветеранами та екскурсії до місць бойової слави. Спортивно-оздоровчі форми передбачають проведення військово-спортивних ігор, походів, туристичних змагань, пейнтболу та інших військово-прикладних змагань. Ігрові та змагальні форми реалізуються через патріотичні квести, рольові й командні ігри, які розвивають лідерські якості та командний дух. Волонтерські форми орієнтовані на благодійні акції, підтримку військових та залучення до соціальних ініціатив. Громадянські форми включають створення патріотичних клубів, обговорення тем захисту країни та громадянської відповідальності. Індивідуальні форми спрямовані на самопідготовку, створення персональних програм фізичного розвитку та вивчення теорії військової справи.

Методи військово-патріотичного виховання охоплюють навчання, виховання, стимулювання, активізацію, контроль та самоконтроль. Методи навчання реалізуються через роз'яснення, інструктажі, використання мультимедійних засобів, лекції та майстер-класи. Методи виховання включають прикладні (наслідування героїчних прикладів), переконання (бесіди, дискусії) та формування позитивного досвіду (участь у змаганнях). Методи стимулювання спрямовані на заохочення учнів через нагороди, позитивні відгуки та створення змагальних ситуацій. Методи активізації використовують інтерактивні технології, такі як квести, рольові ігри, тактичні тренування, групові обговорення та проєктну діяльність. Контроль і самоконтроль здійснюються через тестування рівня фізичної підготовки та рефлексію після заходів. Усі ці форми й методи спрямовані на створення комплексної системи військово-патріотичного виховання, яка забезпечує гармонійний розвиток фізичних, моральних і громадянських якостей молоді.

2.2. Оцінка ефективності підготовки майбутніх учителів до військово-патріотичного виховання

Нами розроблена анкета для визначення рівня підготовки майбутніх учителів фізичної культури до організації військово-патріотичного виховання учнів (Додаток А). Вона дозволяє оцінити, наскільки добре респонденти володіють теоретичними знаннями, практичними навичками та наскільки вони мотивовані здійснювати таку діяльність.

Використання анкети має на меті:

1. Встановити рівень теоретичної та практичної готовності майбутніх учителів.

2. Виявити прогалини в знаннях і навичках, які потребують вдосконалення.

3. Надати основу для розробки індивідуальних або групових рекомендацій щодо підвищення кваліфікації у сфері військово-патріотичного виховання.

Анкета складається з двох тематичних блоків по 10 запитань у кожному.

1. Блок «Теоретичні знання»

Цей розділ спрямований на оцінку обізнаності респондентів щодо сутності військово-патріотичного виховання, його цілей, принципів, нормативно-правової бази та методів реалізації. Запитання також стосуються знань про історичний контекст, роль патріотизму в освіті та сучасні тенденції військово-патріотичного виховання.

2. Блок «Практичні навички»

У цьому розділі оцінюється готовність респондентів до організації та проведення заходів, інтеграції елементів патріотичного виховання у навчальний процес, роботи з учнями позаурочно, співпраці з військовими організаціями та використання сучасних цифрових технологій у роботі.

Анкета передбачає використання бальної системи оцінювання, де кожна відповідь оцінюється наступним чином:

- Високий рівень (відповідь «а») – 2 бали.
- Середній рівень (відповідь «б») – 1 бал.
- Низький рівень (відповідь «в» або «г») – 0 балів.

Максимально можлива кількість балів за кожен блок становить 20, а за всю анкету – 40.

За кількістю набраних балів визначаються рівні готовності

Високий рівень: респонденти набрали від 16 до 20 балів у кожному блоці. Це свідчить про їхню обізнаність у теорії та впевненість у практичних навичках, а також про високу мотивацію до роботи у сфері військово-патріотичного виховання.

Середній рівень: від 10 до 15 балів у кожному блоці. Респондент має базові знання та навички, але вони недостатньо систематичні або глибокі.

Низький рівень: менше 10 балів у кожному блоці. Це вказує на значні прогалини у знаннях та відсутність досвіду чи мотивації.

Для узагальнених результатів за двома блоками:

Високий рівень: 32-40 балів.

Середній рівень: 20-31 бал.

Низький рівень: менше 20 балів.

Процедура оцінювання відбувалася наступним чином:

1. Респонденти заповнювали анкету, обираючи один із запропонованих варіантів відповідей.

2. Відповіді аналізуються, і підраховується кількість балів за кожен блок окремо та за анкету загалом.

3. Результати використовуються для оцінки рівня підготовки респондентів та формування рекомендацій:

Для високого рівня – рекомендується поглиблена спеціалізація у тематиці.

Для середнього рівня – акцент на усуненні прогалин у знаннях і вдосконаленні практичних навичок.

Для низького рівня – базова підготовка через тренінги, курси або

консультації.

Анкета є інструментом для системного оцінювання готовності майбутніх учителів фізичної культури до виконання завдань військово-патріотичного виховання. Вона дозволяє виявити слабкі місця, визначити пріоритети у підготовці фахівців та сприяє підвищенню якості освіти у цій сфері.

Таблиця 2.1

**Індивідуальні результати опитування готовності майбутніх
учителів до військово-патріотичного виховання**
**Узагальнені результати опитування готовності майбутніх учителів
до військово-патріотичного виховання**

Респондент	Блок 1	Рівень	Блок 2	Рівень	Загальний рівень
1	13	середній	11	середній	середній
2	14	середній	12	середній	середній
3	11	середній	8	низький	низький
4	13	середній	12	середній	середній
5	10	середній	5	низький	низький
6	13	середній	14	середній	середній
7	15	середній	9	низький	середній
8	11	середній	10	середній	середній
9	13	середній	6	низький	низький
10	14	середній	15	середній	середній
11	12	середній	11	середній	середній
12	11	середній	7	низький	низький
13	13	середній	10	середній	середній
14	14	середній	13	середній	середній
15	13	середній	12	середній	середній
16	10	середній	6	низький	низький

17	11	середній	5	низький	низький
18	13	середній	10	середній	середній
18	14	середній	15	середній	середній
20	12	середній	14	середній	середній

Узагальнені результати подані в таблиці 2.2

Таблиця 2.2

**Узагальнені результати опитування готовності майбутніх учителів
до військово-патріотичного виховання**

Рівень підготовки	Кількість респондентів	Відсоток від загальної кількості (%)
Високий рівень	0	0
Середній рівень	14	70
Низький рівень	6	30

У першому блоці анкети оцінювались теоретичні знання респондентів щодо основ військово-патріотичного виховання, його принципів, історії та нормативно-правової бази.

Всі респонденти показали середній рівень у теоретичних знаннях. Це означає, що вони вільно орієнтуються в основних аспектах військово-патріотичного виховання, але мають певні прогалини в глибшому розумінні, наприклад, в історичних аспектах чи застосуванні сучасних підходів у вихованні молоді.

Вони можуть відчувати труднощі в більш детальному застосуванні своїх знань у реальних умовах, особливо щодо адаптації знань до специфічних вимог у навчальному процесі.

Жоден респондент не продемонстрував високий рівень знань у теоретичному блоці, що свідчить про необхідність поглибленого вивчення та осмислення теоретичних аспектів військово-патріотичного виховання для

досягнення високих результатів.

Другий блок анкети був орієнтований на оцінку практичних навичок респондентів щодо впровадження військово-патріотичного виховання у навчальний процес, організації заходів та роботи з учнями.

Чотирнадцять респондентів продемонстрували середній рівень що вказує на здатність організувати патріотичне виховання на уроках фізичної культури, але часто без достатнього досвіду або інноваційних підходів. Ці респонденти мають основні навички організації, але не завжди ефективно застосовують сучасні технології або інтерактивні методи. Можливо, вони зіштовхуються з труднощами у використанні новітніх підходів у вихованні патріотизму в умовах швидких змін у суспільстві та освітній системі.

6 осіб показали низький рівень практичних навичок. Це може означати, що вони не мають достатньої підготовки до проведення заходів, що сприяють розвитку патріотичних почуттів серед учнів. Такі респонденти можуть не вміти інтегрувати військово-патріотичне виховання в повсякденну практику або недостатньо використовують методи активного навчання та інноваційні технології. Вони потребують додаткового навчання з організації та проведення заходів, які сприяють розвитку військово-патріотичних якостей.

Ситуація з практичними навичками потребує більшої уваги, оскільки більшість респондентів мають середній рівень, але здебільшого наближаються до низького. Це свідчить про потребу в удосконаленні практичної підготовки через тренінги, майстер-класи та реалізацію конкретних проектів у сфері військово-патріотичного виховання.

З метою виявлення рівня знань, розуміння та готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання форм і методів військово-патріотичного виховання у професійній діяльності ми розробили анкети (Додаток Б).

Анкета «Форми військово-патріотичного виховання» спрямована на оцінку знань респондентів щодо основних форм організації військово-патріотичного виховання (уроки фізичної культури з патріотичними

елементами, військові ігри, спортивні змагання тощо). Запитання стосуються досвіду участі в таких заходах, готовності їх організувати, а також труднощів, з якими можуть зіткнутися майбутні педагоги.

Анкета "Методи військово-патріотичного виховання учнів" орієнтована на визначення рівня розуміння та володіння педагогічними методами, які можна використовувати у військово-патріотичному вихованні (інтерактивні лекції, співпраця з військовими структурами, військово-спортивні ігри тощо). Особливий акцент зроблено на інтеграції цих методів в уроки фізичної культури.

Результати опитування зображені на діаграмах 2.1-2.14.

Рис. 2.1. Результати відповідей на запитання «Чи знайомі ви з поняттям "військово-патріотичне виховання"?»

Рис. 2.2. Результати відповідей на запитання «Які форми військово-патріотичного виховання ви вважаєте найефективнішими для молоді?»

Рис. 2.3. Результати відповідей на запитання «Чи брали ви участь у підготовці чи організації таких заходів?»

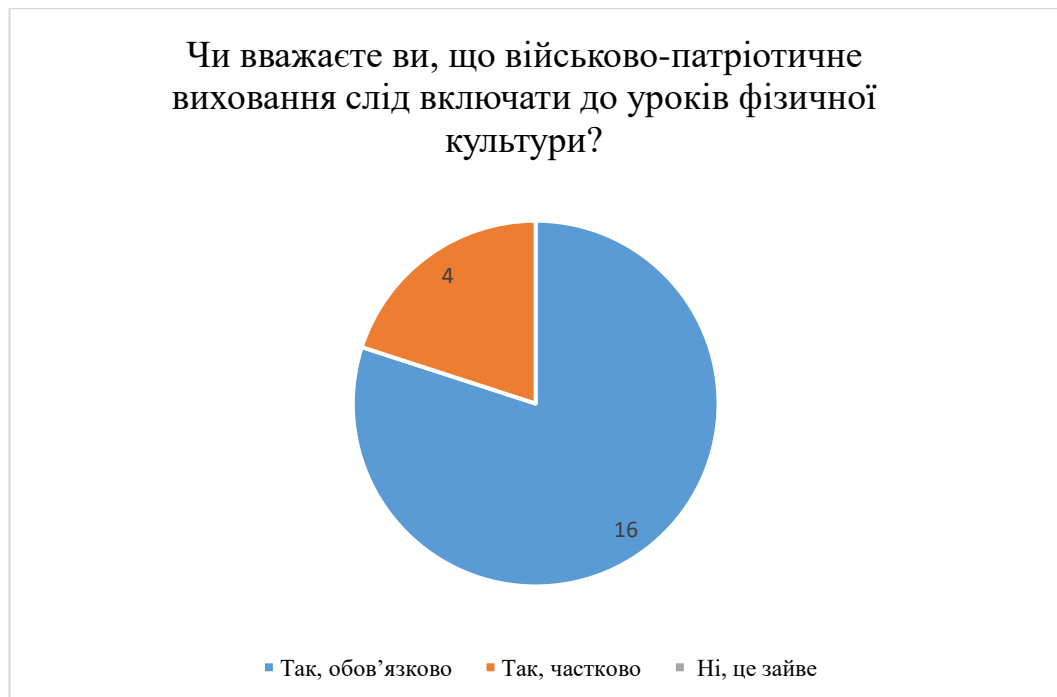

Рис. 2.4. Результати відповідей на запитання «Чи вважаєте ви, що військово-патріотичне виховання слід включати до уроків фізичної культури?»

Рис. 2.5. Результати відповідей на запитання «Які вікові групи найкраще залучати до військово-патріотичного виховання?»

Рис. 2.6. Результати відповідей на запитання «Чи знайомі ви з нормативними документами, які регулюють військово-патріотичне виховання в Україні?»

Рис. 2.7. Результати відповідей на запитання «Чи використовували ви форми військово-патріотичного виховання у власній педагогічній практиці?»

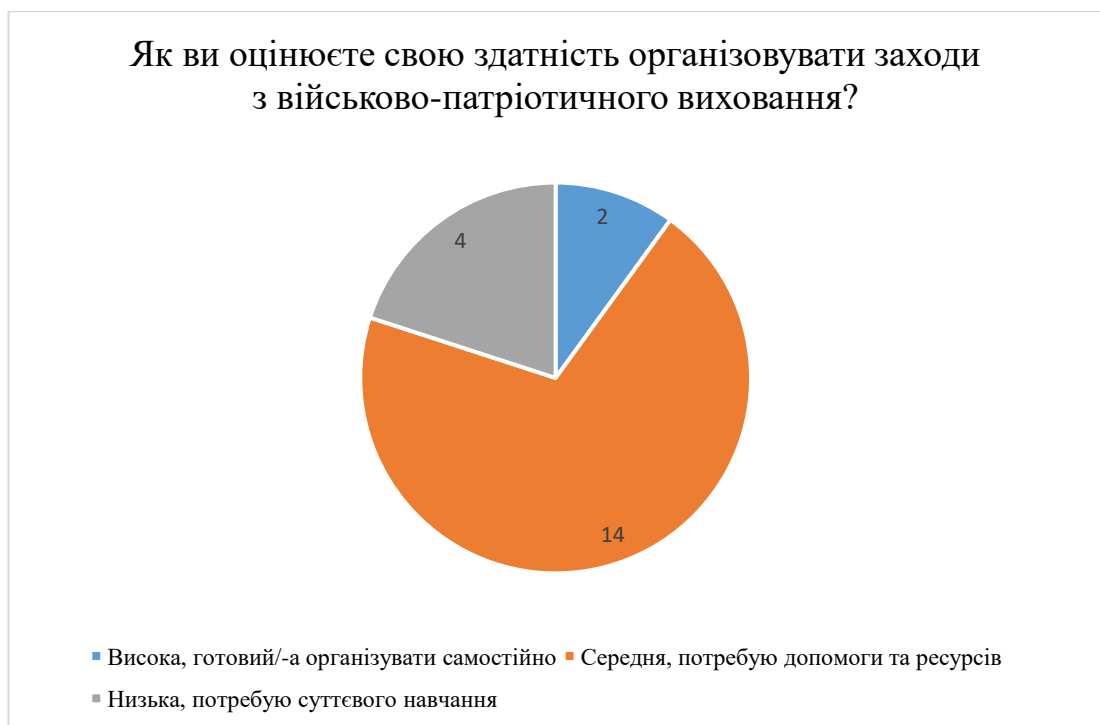

Рис. 2.8. Результати відповідей на запитання «Як ви оцінюєте свою здатність організувати заходи з військово-патріотичного виховання?»

Рис. 2.9. Результати відповідей на запитання «Які труднощі ви очікуєте при організації таких заходів?»

Рис. 2.10. Результати відповідей на запитання «На вашу думку, які форми роботи слід додати до існуючих методик військово-патріотичного виховання?»

Рис. 2.11. Результати відповідей на запитання «Як ви оцінюєте ефективність використання військово-спортивних ігор у вихованні учнів?»

Рис. 2.12. Результати відповідей на запитання «Чи вважаєте ви, що військово-патріотичне виховання потребує індивідуального підходу до кожного учня?»

Рис. 2.13. Результати відповідей на запитання «Чи маєте ви уявлення про методи інтеграції військово-патріотичного виховання в уроки фізичної культури?»

Рис. 2.14. Результати відповідей на запитання «Які із заходів вважаєте найбільш доступними для вчителя фізичної культури?»

Результати анкетування можуть бути використані для вдосконалення змісту освітніх програм, спрямованих на підготовку вчителів фізичної

культури до впровадження військово-патріотичного виховання, а також для розробки методичних рекомендацій і тренінгів.

За результатами проведеного опитування можемо сформулювати рекомендації для покращення професійної підготовки майбутніх вчителів фізкультури до військово-патріотичного виховання учнів:

- підвищити увагу до вивчення нормативно-правових аспектів, історії та сучасних тенденцій у сфері військово-патріотичного виховання;
- зосередитися на практичних тренінгах, майстер-класах та інтерактивних заняттях для вдосконалення навичок проведення заходів, уроків та позаурочних активностей;
- активно інтегрувати сучасні технології, методи активного навчання та залучення учнів до участі в проєктах з патріотичного виховання.

Реалізація цих пропозицій буде висвітлена в наступних розділах.

2.3. Розробка навчально-методичних матеріалів для військово-патріотичного виховання вчителями фізичної культури

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні військово-патріотичне виховання набуває особливого значення, адже воно є невід'ємною складовою національної ідентичності та формування патріотичних почуттів у молоді. Педагоги, зокрема вчителі фізичної культури, відіграють важливу роль у створенні умов для виховання молоді, здатної до активної участі в обороні країни та підтримки її національних цінностей. З цією метою необхідно розробити спеціалізовані навчально-методичні матеріали, які допоможуть педагогам ефективно впроваджувати елементи військово-патріотичного виховання у процес фізичного виховання.

Нами розроблена програма вибіркової дисципліни «Військово-патріотичне виховання учнів закладу загальної середньої освіти», яка є основою для формування у майбутніх вчителів фізичної культури теоретичних та практичних знань з цієї теми. Вона орієнтована на розвиток в учнів старших

класів фізичної підготовленості, а також на формування у них патріотичних переконань, готовності до захисту Батьківщини.

Також в підрозділі представлені методичні рекомендації до виконання практичних робіт та самостійної роботи, що забезпечують студентів інструментами для глибокого засвоєння основ військово-патріотичного виховання через фізичну культуру. Вони включають детальне керівництво з розробки та проведення патріотичних заходів, спортивних змагань, а також інші практичні завдання, які сприяють розвитку фізичних та морально-психологічних якостей учнів. Крім того, важливим аспектом є робота над самостійними дослідженнями, що дозволяє студентам розвивати навички аналізу та планування військово-патріотичних ініціатив.

Програма дисципліни

«Військово-патріотичне виховання учнів закладу загальної середньої освіти»

Обсяг дисципліни:

Кредити: 3 кредити (90 годин).

Теоретичне і практичне навчання: 1 кредит (30 годин).

Самостійна робота: 2 кредити (60 годин).

Атестація: залік.

Мета дисципліни: підготовка майбутніх учителів фізичної культури до ефективної реалізації військово-патріотичного виховання учнів через інтеграцію патріотичних принципів у фізкультурно-спортивну діяльність, виховання патріотичних почуттів та формування відповідальності за майбутнє країни через заняття фізичними вправами та участь у військово-патріотичних заходах.

Завдання дисципліни:

1. Ознайомити студентів з теоретичними основами військово-патріотичного виховання в системі фізичної культури.
2. Розвивати практичні навички організації та проведення військово-патріотичних заходів.

3. Формувати у студентів здатність адаптувати патріотичні теми до уроків фізичної культури та позаурочних заходів.

4. Сприяти розвитку знань і вмінь щодо організації спортивних змагань та інших заходів з військово-патріотичним акцентом.

5.

Тематичний план дисципліни

№ з/п	Назва тем	Кількість годин		
		Лекц.	Практ.	Самост.
	Вступ до військово-патріотичного виховання в Україні	2		10
	Психолого-педагогічні аспекти військово-патріотичного виховання	4		20
	Організація і проведення військово-патріотичних заходів	4	8	16
	Військово-патріотичне виховання в контексті фізичної культури	4	8	14
	Разом	14	16	60

Програма дисципліни

Тема 1: Вступ до військово-патріотичного виховання в Україні

- Визначення понять «військово-патріотичне виховання», «патріотизм».
- Історія військово-патріотичного виховання в Україні.
- Нормативно-правова база військово-патріотичного виховання в Україні.
- Роль фізичної культури у формуванні патріотичних якостей у молоді.
- Сучасні тенденції у військово-патріотичному вихованні.

Тема 2: Психолого-педагогічні аспекти військово-патріотичного виховання

- Психологічні основи військово-патріотичного виховання: розвиток почуття патріотизму у дітей та підлітків.

- Особливості виховання патріотизму в умовах освітнього процесу.
- Роль фізкультури у розвитку фізичних, моральних і волевих якостей учнів.
- Інтеграція військово-патріотичних ідей у процес фізичного виховання.

Тема 3: Організація і проведення військово-патріотичних заходів

- Види та форми військово-патріотичних заходів: спортивні змагання, уроки, походи, військово-спортивні ігри.
- Планування та організація військово-патріотичних заходів у школі.
- Залучення учнів до участі в заходах (роль мотивації та співпраці з батьками).
- Методи оцінювання результатів участі учнів у військово-патріотичних заходах.

Тема 4: Військово-патріотичне виховання в контексті фізичної культури

- Підготовка та проведення уроків фізичної культури з акцентом на військово-патріотичне виховання.
- Інтерактивні методи для залучення учнів до патріотичних заходів через фізичну активність.
- Використання традиційних та інноваційних методів у вихованні військово-патріотичних почуттів.

Практичне заняття 1: Організація військово-патріотичного заходу

- Розробка сценарію та плану військово-патріотичного заходу на основі фізичної культури.
- Практичне застосування технік проведення спортивних змагань з військово-патріотичним змістом.
- Організація та ведення фізкультурно-масових заходів, орієнтованих на патріотичне виховання учнів.

Практичне заняття 2: Методика впровадження військово-патріотичного виховання на уроках фізичної культури

- Розробка уроку фізичної культури з використанням військово-патріотичних тем і завдань.
- Техніки підготовки учнів до участі у спортивних змаганнях із військово-патріотичним ухилом.

- Використання методів активного навчання (рольові ігри, інтерактивні вправи) для розвитку патріотичних почуттів.

Практичне заняття 3: Спільне планування і виконання фізкультурно-патріотичних завдань

- Створення групових проектів для проведення військово-патріотичних заходів.
- Тренування студентів у реалізації сценаріїв патріотичних спортивних подій.
- Моделювання ситуацій під час проведення заходів і реагування на різні форми участі учнів.

Методичні рекомендації до виконання практичних робіт дисципліни «Підготовка майбутнього вчителя фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів»

Загальні положення:

Практичні роботи є невід'ємною частиною дисципліни та спрямовані на розвиток у студентів навичок організації та проведення військово-патріотичних заходів, інтеграції патріотичних тем у процес навчання фізичної культури та використання методів активного навчання для формування патріотичних почуттів у учнів. Практичні завдання базуються на теоретичних знаннях та дозволяють студентам освоїти методи та інструменти для ефективного виконання завдань, пов'язаних з військово-патріотичним вихованням.

Рекомендації до виконання практичних робіт:

Практичне заняття 1: Організація військово-патріотичного заходу

Завдання: студенти повинні розробити сценарій та план проведення військово-патріотичного заходу, орієнтованого на учнів середнього шкільного віку. Захід повинен включати фізичні активності, спортивні змагання, елементи військово-спортивних ігор і патріотичні елементи, які сприяють розвитку патріотизму.

Кроки виконання

Тема заходу:

Визначити основну тему заходу (наприклад, «День захисника України»,

«Спортивні змагання на честь героїв війни»).

Цілі та завдання заходу:

Окреслити мету заходу: розвиток патріотичних почуттів через фізичну активність, формування поваги до героїчної історії країни, розвиток командної взаємодії.

Розробка сценарію заходу:

Сценарій має включати:

Вступну частину (урочисте відкриття, вітання).

Основну частину (спортивні змагання, естафети, рольові ігри з військово-спортивним ухилом).

Завершальну частину (підведення підсумків, нагородження переможців).

Матеріали та ресурси:

Визначити необхідне обладнання та матеріали (медалі, дипломи, спортивний інвентар, прапори).

Оцінювання учасників:

Розробити критерії для оцінювання участі учнів (активність, командна робота, виконання завдань).

Рекомендації: при розробці сценарію заходу слід враховувати вік учасників, їх фізичну підготовленість, а також можливі обмеження за часом. Захід повинен бути динамічним, включати різноманітні види діяльності та сприяти залученню учнів до активної участі.

Практичне заняття 2: Методика впровадження військово-патріотичного виховання на уроках фізичної культури

Завдання: розробити план уроку фізичної культури, в якому будуть використані елементи військово-патріотичного виховання. Урок має бути спрямований на розвиток фізичних якостей учнів (сила, витривалість, координація) через вправи, що містять патріотичний зміст.

Кроки виконання:

Тема уроку:

Визначити тему уроку, що включає елементи військово-патріотичного виховання (наприклад, «Сила та мужність: розвиваємо витривалість»).

Мета уроку:

Сформулювати мету уроку: розвиток фізичних якостей учнів (витривалість, сила), а також виховання патріотичних почуттів через фізичну активність.

План уроку:

Окреслити структуру уроку:

Вступна частина: мотивація, пояснення мети уроку, патріотична настанова.

Основна частина: фізичні вправи, спрямовані на розвиток сили та витривалості, ігри та змагання.

Заключна частина: обговорення значення фізичної підготовленості для захисту Батьківщини.

Інтерактивні методи:

Використовувати методи активного навчання (рольові ігри, командні завдання), щоб підвищити залучення учнів до процесу.

Рекомендації: під час планування уроку варто передбачити використання нетрадиційних методів: проведення військово-спортивних естафет, конкурси на кращого «спортсмена» або «витривалішого спортсмена».

Практичне заняття 3: Спільне планування і виконання фізкультурно-патріотичних завдань

Завдання: студенти повинні створити проект спільного фізкультурно-патріотичного заходу для учнів школи (наприклад, «Патріотична естафета» або «День спортивного патріота»). Захід має включати елементи змагань, виховувати командний дух і формувати почуття патріотизму.

Кроки виконання:

Обрання типу заходу:

Визначити формат заходу: змагання, спортивний турнір, квест, вікторина з елементами фізичної активності.

Планування завдань:

Розробити завдання для учасників заходу, що містять спортивні вправи та військово-патріотичні елементи (наприклад, естафета з військовими вправами, тренування на фізичну підготовленість, конкурси на знання історії).

Розподіл ролей:

Призначити ролі для кожного учасника заходу (ведучий, суддя, організатор, учасник).

Визначення критеріїв оцінки:

Створити чіткі критерії для оцінки результатів кожного учасника та команди в цілому (виконання завдання, командна робота, знання історії).

Рекомендації: процес організації заходу має бути колективним, що сприятиме розвитку навичок командної роботи серед студентів. Важливо враховувати фізичні можливості учнів та їх інтереси.

Загальні рекомендації щодо виконання практичних робіт:

Аналіз і підготовка:

Перед початком практичної роботи студентам необхідно провести попередній аналіз навчальної групи (вік, рівень фізичної підготовленості) та обрати відповідні форми та методи роботи.

Інтеграція патріотичних ідей: важливо не лише реалізувати військово-патріотичне виховання через фізичну активність, а й включити виховні моменти, пов'язані з історією, культурою та сучасним станом захисту Батьківщини.

Підготовка матеріалів: підготовка допоміжних матеріалів (плакати, нагороди, дипломи) має бути продуманою та відображати патріотичну тематику заходу.

Оцінка: оцінювання результатів практичних робіт повинно базуватися на чітких критеріях: активність учасників, рівень фізичної підготовленості, якість виконання завдань, колективна співпраця.

Рефлексія: після виконання практичних робіт важливо провести рефлексію: обговорити з студентами, що вдалося, а що потребує доопрацювання, і як покращити проведення подібних заходів у майбутньому.

Самостійна робота

Самостійне вивчення матеріалів та підготовка проектів:

- Вивчення додаткових джерел інформації щодо нормативно-правових актів у сфері військово-патріотичного виховання.
- Розробка власних проектів військово-патріотичних заходів для учнівської аудиторії.
- Підготовка планів уроків фізичної культури з військово-патріотичним акцентом.
- Підготовка звітів за результатами самостійно організованих заходів.

Самостійне виконання практичних завдань:

- Участь у волонтерських або громадських заходах, пов'язаних з військово-патріотичним вихованням.
- Аналіз проведених військово-патріотичних заходів у школах (як частина самооцінки).

Підготовка до заліку:

- Підготовка до заліку з питань організації військово-патріотичного виховання через фізичну культуру.

Рекомендації до виконання самостійної роботи

Самостійна робота є важливою складовою навчального процесу, яка дозволяє студентам глибше опанувати теоретичні знання та практичні навички, необхідні для ефективної реалізації військово-патріотичного виховання учнів. Вона сприяє розвитку самостійного мислення, організаційних здібностей та готовності застосовувати набуті знання в реальних умовах.

Самостійне вивчення теоретичних матеріалів

Завдання: студентам необхідно самостійно опрацювати теоретичні матеріали, вивчати наукові статті, підручники, монографії, що стосуються військово-патріотичного виховання та його інтеграції у фізичне виховання. Зокрема, вони повинні зосередитись на розумінні основних теоретичних підходів до патріотичного виховання, його значення в системі освіти, а також

методів і форм, які використовуються на уроках фізичної культури.

Рекомендації:

- Вивчити основні концепції військово-патріотичного виховання.
- Ознайомитися з нормативно-правовими документами, що регулюють патріотичне виховання в Україні.
- Окреслити різні підходи до інтеграції патріотичних елементів у фізичну культуру.
- Оформити конспекти з теоретичних матеріалів для подальшого використання в практичній діяльності.

Аналіз і розробка програм та планів військово-патріотичних заходів

Завдання: студентам пропонується самостійно розробити програму військово-патріотичного заходу для учнів (спортсменських змагань, естафет, квестів тощо). Вони повинні врахувати вікові та фізичні особливості учасників, а також визначити форми і методи роботи, які найбільше підходять для конкретної аудиторії.

Рекомендації:

- Ознайомитися з прикладами програм військово-патріотичних заходів.
- Визначити мету та завдання заходу, а також розподілити його на логічні етапи.
- Обирати спортивні та військово-спортивні вправи, що відповідають рівню фізичної підготовленості учнів.
- Розробити конкретні критерії для оцінювання результатів учасників.

Підготовка індивідуальних планів фізкультурно-патріотичних уроків

Завдання: розробка плану уроку фізичної культури з військово-патріотичними елементами. План має включати мотиваційну частину, основні фізичні вправи, змагання чи естафети, а також рефлексію щодо виховного ефекту патріотичних елементів.

Рекомендації:

- Окреслити чіткі цілі та завдання уроку.
- Розробити різноманітні фізичні вправи, які включають елементи військово-патріотичного виховання.
- Визначити методи активного навчання, які сприяють залученню учнів до патріотичної діяльності.
- Використовувати диференційований підхід до учнів різного рівня підготовленості.

Підготовка наукових доповідей або рефератів на тему військово-патріотичного виховання

Завдання: підготувати наукові доповіді або реферати на тему військово-патріотичного виховання у сучасній освіті. Це завдання допоможе глибше зануритися в теоретичний аспект предмета, розвинути навички наукового пошуку та аналізу інформації.

Рекомендації:

- Визначити основні наукові джерела з теми.
- Поглиблено вивчити підходи до військово-патріотичного виховання в різних країнах.
- Використовувати наукові статті, монографії та дисертації для підготовки письмової роботи.
- Структурувати доповідь або реферат відповідно до стандартів академічної роботи.

Самостійна підготовка до проведення військово-патріотичних заходів

Завдання: спланувати та провести військово-патріотичний захід для учнів своєї школи чи навчальної групи. Вони повинні забезпечити повну організацію заходу, включаючи підготовку матеріалів, сценарію, програм та оцінювання учасників.

Рекомендації:

- Ознайомитися з прикладами успішних заходів, які проводяться у школах або навчальних закладах.

- Визначити цільову аудиторію та адаптувати захід відповідно до її особливостей.
- Забезпечити безпеку учасників під час проведення фізичних активностей.
- Провести аналіз заходу після його проведення: що вдалося, а що потребує покращення.

Підготовка практичних рекомендацій для колег-студентів

Завдання: створити набір методичних рекомендацій для майбутніх викладачів фізичної культури щодо інтеграції військово-патріотичного виховання у повсякденні уроки. Це включає рекомендації щодо використання методів, матеріалів та організації патріотичних заходів.

Рекомендації:

- Ознайомитися з існуючими методичними розробками з теми військово-патріотичного виховання.
- Створити матеріали для викладачів, що включають сценарії, плани уроків та заходів.
- Підготувати рекомендації щодо інтеграції патріотичних тем в уроки фізичної культури.

Загальні рекомендації для ефективної організації самостійної роботи:

Важливо організувати час для самостійної роботи, чітко розподіляючи години на вивчення теоретичних матеріалів, підготовку практичних завдань та написання наукових робіт.

Для виконання завдань необхідно активно використовувати наукові статті, підручники, монографії, матеріали з інтернет-ресурсів, а також практичний досвід викладачів та колег.

Після кожного виконаного завдання рекомендується проводити самоаналіз: визначити, що було виконано успішно, а що потребує покращення.

Активно залучатися до обговорення теоретичних і практичних аспектів дисципліни на семінарах, форумах або з викладачем, що допоможе уточнити складні моменти та підвищити ефективність самостійної роботи.

Оцінювання:

Для оцінювання успішності здобувачів освіти використовуються критерії прийняті в закладі вищої освіти

Теоретичне оцінювання (30%):

Підсумковий тест, який включає питання з теоретичних основ військово-патріотичного виховання та методів його впровадження в освітній процес.

Практичне оцінювання (40%):

Оцінка за виконання практичних завдань, зокрема: розробка плану та сценарію військово-патріотичного заходу, проведення заняття за планом.

Самостійна робота (30%):

Аналіз звітів і проектів, виконаних студентами у процесі самостійної роботи, включаючи організацію заходів, планування уроків.

Розроблена програма дисципліни сприятиме всебічному розвитку знань та навичок майбутнього вчителя фізичної культури щодо ефективного військово-патріотичного виховання учнів, що включає теоретичні основи, практичні методики та самостійну роботу. Важливим аспектом є інтеграція військово-патріотичних тем в уроки фізичної культури, що забезпечує учням можливість реалізувати свої патріотичні почуття через активну участь у фізкультурно-спортивних заходах.

Систему вправ та ігор для розвитку фізичних і морально-вольових якостей школярів подано в додатку В.

Висновки до розділу 2

Проаналізовано форми та методи військово-патріотичного виховання, які використовуються у фізичній культурі. Встановлено, що вони повинні відповідати сучасним соціальним, моральним, фізичним та культурним потребам учнів. На основі аналізу наукової літератури зроблено висновок, що серед основних форм виділяють навчально-освітні, культурно-просвітницькі,

спортивно-оздоровчі, ігрові та змагальні, волонтерські, громадянські та індивідуальні. Описано практику інтеграції фізичної культури з військово-патріотичними заходами, включаючи спортивні змагання, уроки мужності, рольові ігри, а також взаємодію з організаціями, що проводять військово-патріотичні ігри та тренінги.

Представлено результати оцінки ефективності підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Для цього було розроблено анкету, спрямовану на оцінку теоретичної та практичної готовності майбутніх педагогів до організації військово-патріотичного виховання учнів. Результати анкетування виявили, що рівень теоретичних знань студентів є середнім, що вимагає поглиблення в історичних, нормативно-правових та сучасних аспектах військово-патріотичного виховання. Практичні навички також продемонстрували середній та низький рівень, що свідчить про недостатню підготовку до організації та проведення заходів, а також обмежене використання інноваційних методів та інтерактивних технологій. Отримані дані стали основою для рекомендацій щодо вдосконалення освітніх програм, зокрема через впровадження тренінгів, майстер-класів та практичних занять.

Розроблено навчально-методичні матеріали, які допоможуть майбутнім учителям інтегрувати елементи військово-патріотичного виховання у процес фізичної культури. Створено програму вибіркової дисципліни «Військово-патріотичне виховання учнів закладу загальної середньої освіти», що включає лекції з нормативно-правових засад, історії та психологічних аспектів патріотичного виховання, практичні заняття з розробки сценаріїв заходів, проведення спортивних змагань і самостійні завдання для студентів. Методичні матеріали також містять рекомендації для адаптації заходів під різні вікові групи, інтерактивні вправи для розвитку лідерських якостей і командного духу.

Розроблено комплекс вправ, спрямованих на розвиток фізичних і морально-психологічних якостей: військово-спортивні багатоборства, смуги перешкод, рольові та командні ігри, тренування з основ самооборони та

першої допомоги. Ці вправи сприяють фізичній витривалості, дисципліні, стресостійкості та формуванню патріотичної свідомості.

Таким чином, у розділі представлено комплексну систему теоретичної, практичної та методичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів. Зроблено акцент на сучасних підходах до інтеграції патріотичних цінностей у фізичну культуру, оцінці рівня готовності педагогів і розробці ефективних інструментів для виховання молоді. Це забезпечує основу для подальшого вдосконалення професійної підготовки педагогів у контексті національних і глобальних викликів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження присвяченого підготовці майбутніх вчителів фізичної культури військово-патріотичного виховання учнів можемо зробити наступні висновки:

1. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання базується на нормативно-правових актах, що забезпечують системний підхід до формування національної свідомості у молоді. Основними документами є Конституція України, закони «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про основи національного спротиву», а також Концепція національно-патріотичного виховання в освіті та Концепція «Нова українська школа». Важливою для розвитку фізичної культури є Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація». Законодавчі акти визначають пріоритети патріотичного виховання, сприяють популяризації військової служби, розвитку військово-спортивних заходів і інтеграції курсу «Захист України» у середню освіту.

2. Військово-патріотичне виховання є багатограним процесом, що інтегрує елементи громадянського, духовно-морального і фізичного виховання. Його сутність полягає у формуванні стійких морально-етичних переконань, патріотичної свідомості, оборонної свідомості та готовності до захисту держави. Основними завданнями військово-патріотичного виховання є: виховання у молоді любові до Батьківщини, готовності до служіння та захисту України; розвиток практичних навичок, зокрема домедичної допомоги, орієнтування на місцевості, роботи в екстремальних умовах; формування в учнів морально-вольових якостей, таких як дисципліна, рішучість, відповідальність і мужність.

3. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання базується на комплексному застосуванні методологічних підходів, таких як системний, аксіологічний, акмеологічний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований та інтегративний.

Основні принципи включають дерусифікацію, національну спрямованість, культуровідповідність, інтегрованість та педагогічну компетентність, а також неперервність виховання, що сприяє передачі цінностей між поколіннями. Цей процес здійснюється відповідно до стандартів вищої освіти та Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», що визначають необхідні компетентності для ефективного військово-патріотичного виховання учнів. Результатом є підготовка вчителя, здатного інтегрувати військово-патріотичні аспекти у навчальний процес для розвитку фізичних, моральних та громадянських якостей учнів.

4. Для визначення рівня готовності майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання створено анкету, що включала два блоки. Перший блок оцінював обізнаність респондентів щодо основ виховання, а другий - здатність організовувати патріотичні заходи та інтегрувати військово-патріотичну тематику у уроки фізичної культури. Результати показали середній рівень теоретичних знань та практичних навичок з прогалинами в історичних аспектах і сучасних підходах. На основі цього були визначені напрями покращення: поглиблення теоретичних знань та розвиток практичних умінь через тренінги та участь в заходах військово-патріотичного спрямування.

5. Розроблено навчально-методичні та розвивальні матеріали для підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів. Створено програму вибіркової дисципліни «Військово-патріотичне виховання учнів», що включає теоретичні заняття з історії, нормативно-правових аспектів та сучасних тенденцій, а також практичні заняття з розробки патріотичних заходів й інтеграції військово-патріотичної тематики у фізичну культуру; методичні рекомендації для підготовки уроків, вправи для розвитку фізичних та морально-психологічних якостей учнів, а також інструкції з організації патріотичних заходів. Розроблено ділову гру «Я патріот», тренінг «Сила патріотизму: готовність захищати Батьківщину» та гру «Звитяжні лицарі».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2013. 39 с.
2. Атамась О. А. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій оздоровчого фітнесу : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2015. 20 с.
3. Бабюк С. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи. *Збірник наукових праць*. 2018. Вип. 25 (2). Ч.1. С.8-12. DOI:10.32626/2309-9763.2018–25.12-18
4. Бака М.М., Корж В.П. Фізичне і військово-патріотичне виховання молоді : навчально-методичний посібник. Київ: ПВА «Книга пам'яті України», 2004. 464 с.
5. Безбородих С. М. Компетентнісний підхід у підготовці конкурентоспроможного фахівця. *Вісник Луганського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки* : [зб. наук. пр.]. 2012. №22(8). С. 57–64.
6. Безкопильний О. О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в основній школі: теорія та методика : монографія / О. О. Безкопильний. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 552 с.
7. Василенко С. М. Система патріотичного виховання та її місце в державотворенні сучасної незалежної України. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 2. С. 14–19.
8. Вербовський О. В. Змістова сутність військово-патріотичного виховання студентської молоді. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2015. Вип. 4. С. 11-18.
9. Верховська М. В. Готовність учителя фізичної культури до

використання фізкультурно-оздоровчих технологій у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів як педагогічна проблема. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 34. С. 405–411.

10. Військово-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України: стратегічні напрями / за ред. І. Д Беха, Р. В. Малиношевського. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 32 с.

11. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі : посіб. / уклад. М. Зубалій, В. Івашковський, О. Остапенко, М. Тимчик, Б. Шаповалов, З. Діхтяренко, І. Білоцерківець. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2016. 232 с.

12. Гауряк О. Д. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури в умовах педагогічної практики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16, Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики* : [зб. наук. пр.]. 2011. Вип. 14. С. 184–188.

13. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>

14. Державний стандарт вищої освіти за спеціальністю 014 «Середня освіта (Фізична культура)» (проект). URL: <http://surl.li/qtxnws>

15. Дундюк В. О. Компетентнісний підхід як чинник становлення професійної ідентичності фахівця. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. 2014. Вип. 34. С. 169–176.

16. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

17. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

18. Закон України «Про основи національного спротиву». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>

19. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

20. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>

21. Звіт про науково-дослідну роботу: «Організаційно-педагогічні умови та технології забезпечення єдності фізичного і військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти». URL: <http://surl.li/tzshzs>

22. Іваній І. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2013. № 1. С. 43-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fvs_2013_1_14

23. Іванова Л. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Київ, 2007. 22 с.

24. Івашковський В.В. Концепція військово-патріотичного виховання молоді України в Товаристві Сприяння Обороні України. *Теорія і методика хортингу : збірник наукових праць* / ред. рада: Бех І.Д. (голова) та ін. Київ: Паливода А.В., 2015. Вип. 3. С. 22–38.

25. Ковальчук В. І. Виховання громадянської свідомості молоді в контексті освітніх реформ: досвід США. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2015. Вип. 2. Т. 5. С. 102–105.

26. Конституція України. URL: <http://surl.li/vufbey>

27. Концепція військово-патріотичного виховання в системі Міністерства оборони України. URL: <http://surl.li/fqjefs>

28. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

29. Кузьменко О. С. Формування професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів з позиції акмеологічного підходу. *Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. Серія педагогічна*. 2013. Вип. 19. С. 93–96.

30. Лазоренко С. С. Військово-патріотичне виховання як складова частина

політики обороноздатності країни. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2023. Вип. 1. С. 21-25. <https://doi.org/10.32782/olimpspu/2023.1.5>

31. Матійків І.М. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2006. №3. С. 44–53.

32. Методика військово-патріотичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти: методичні рекомендації / Тимчик М. В. (ред.), Остапенко О. І., Бінецький Д. О., Касіч Н. П. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. 91 с.

33. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. URL: <http://surl.li/ezufpa>

34. Митяненко Ю., Анастасова О. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури та їх готовність до педагогічної діяльності у закладах загальної середньої освіти. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Вип. 1. С. 317-324. DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-1-317-324.

35. Моїсєєв В. В. Сутність поняття «військово-патріотичне виховання». *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2016. Вип. 239. С. 185-189.

36. Мушкета Р., Скалій О. До питання компетенції вчителя фізичного виховання сучасної школи. *Професійні компетенції та компетентності вчителя : матеріали регіон. наук.-метод. семінару*. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. С. 122–124.

37. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність - здоровий спосіб життя - здорова нація». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2016#Text>

38. Нова українська школа. URL: <http://surl.li/ycxlex>

39. Онопрієнко О. В. Стан реалізації компетентнісного підходу в професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. *Спортивний*

вісник Придніпров'я. 2010. № 2. С. 60–63.

40. Освітньо-професійна програма «Фізична культура» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 014 Середня освіта, предметна спеціальність 014.11 Середня освіта (Фізична культура). URL: <http://surl.li/qkfjdd>

41. Остапенко О. І. Військово-патріотичного виховання в системі пріоритетів державної політики. URL: <http://surl.li/rshfpq>

42. Остапенко О., Тимчик М. Військово-патріотичне виховання старшокласників в умовах ідейно-світоглядної конфронтації. *Theoretical and Methodical Problems of Children and Youth Education*. 2021. № 25. С. 62-73. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-2-62-73>

43. Пометун О. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / за ред. О. В. Овчарук*. Київ: К. І. С., 2004. С. 64–70.

44. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf

45. Стратегія національно-патріотичного виховання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/286/2019#n15>

46. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя : Запорізький державний університет, 2003. 442 с.

47. Указ Президента України «Про Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/948/2002#top>.

48. Хоменко С. В. Поняття та структурні компоненти професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. *Наукові записки НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки* : зб. наук. пр. 2012. Вип. 102. С. 203–208.

49. Хоменко С. Критерії і рівні професійної компетентності вчителя фізичної культури. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 4(1). С. 191–196.

50. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. Тернопіль : Навч. кн. – Богдан, 2001. Ч. 1. 272 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для оцінки рівня підготовки майбутніх учителів фізичної культури до військово-патріотичного виховання учнів

Мета: Визначити рівень готовності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення військово-патріотичного виховання учнів.

Інструкція: Оберіть одну відповідь на кожне запитання, яка найбільше відповідає Вашій точці зору.

Блок І: Теоретичні знання

1. Що таке військово-патріотичне виховання?

а) Це виховання, спрямоване на формування громадянської позиції та патріотизму.

б) Це тренування з фізичної підготовки для служби в армії.

в) Виховний процес, пов'язаний з військовою тематикою, але детально не знаю.

г) Важко відповісти.

2. Які нормативно-правові акти регулюють військово-патріотичне виховання в Україні?

а) Закон України Про освіту, Закон Про національну безпеку України, Указ Президента про патріотичне виховання молоді.

б) Лише Закон України Про освіту.

в) Конституція України.

г) Не знаю жодного документа.

3. Які цілі військово-патріотичного виховання Ви знаєте?

а) Формування готовності до захисту Батьківщини, розвиток національної самосвідомості, підтримка фізичної форми.

б) Підготовка молоді до служби в армії.

в) Виховання загальної дисципліни.

г) Не можу назвати.

4. Чи знайомі Ви з основними принципами військово-патріотичного виховання?

а) Так, добре розумію.

б) Знаю частково.

в) Лише на базовому рівні.

г) Не знайомий(-а).

5. Які форми роботи використовуються для військово-патріотичного виховання?

а) Тематичні уроки, військові навчання, спортивні ігри, історичні екскурсії, конкурси.

б) Тільки спортивні ігри.

в) Щось інше, але точно не знаю.

г) Не знаю.

6. Чи знаєте Ви основи історії України, які можна інтегрувати у виховний процес?

а) Так, добре володію матеріалом.

б) Знаю на базовому рівні.

в) Маю поверхневе уявлення.

г) Ні, не знаю.

7. Які педагогічні методи найкраще підходять для військово-патріотичного виховання?

а) Ігрові методи, практичні заняття, тематичні обговорення, інтерактивні тренінги.

б) Лише лекції.

в) Не знаю методів.

г) Важко відповісти.

8. Чи знайомі Ви з основними історичними постатями, які можуть бути прикладами для учнів?

- а) Так, знаю багато таких постатей.
- б) Знаю кілька прикладів.
- в) Чув(-ла) про них, але мало.
- г) Ні, не знайомий(-а).

9. Яке значення має фізична підготовка у військово-патріотичному вихованні?

- а) Важливе, оскільки сприяє розвитку витривалості та дисципліни.
- б) Частково важливе.
- в) Другорядне.
- г) Не має значення.

10. Чи знайомі Ви з сучасними тенденціями військово-патріотичного виховання в освіті?

- а) Так, уважно слідкую.
- б) Частково знайомий(-а).
- в) Знаю мало.
- г) Ні, не знаю.

Блок II: Практичні навички

1. Чи організовували Ви заходи з військово-патріотичного виховання?

- а) Так, регулярно.
- б) Інколи, у рамках навчання.
- в) Дуже рідко.
- г) Ні, не організовував(-ла).

2. Чи вмієте Ви проводити спортивно-патріотичні змагання?

- а) Так, маю великий досвід.
- б) Маю базові знання.
- в) Маю поверхневе уявлення.
- г) Ні, не вмію.

3. Чи практикуєте Ви інтеграцію елементів патріотичного виховання в уроки фізичної культури?

- а) Так, систематично.
- б) Інколи використовую.
- в) Рідко використовую.
- г) Ні, не використовую.

4. Чи проводите Ви виховні години з національно-патріотичної тематики?

- а) Так, регулярно.
- б) Інколи.
- в) Дуже рідко.
- г) Ні, не проводжу.

5. Чи знаєте Ви, як організувати військово-спортивний табір для учнів?

- а) Так, маю чіткий план.
- б) Частково знаю.
- в) Маю загальне уявлення.
- г) Ні, не знаю.

6. Чи готові Ви співпрацювати з військовими організаціями?

- а) Так, активно співпрацюю.
- б) Готовий(-а) за потреби.
- в) Сумніваюся у доцільності.
- г) Ні, не готовий(-а).

7. Чи володієте Ви навичками організації квестів чи інших інтерактивних заходів?

- а) Так, маю значний досвід.
- б) Маю базові знання.
- в) Маю загальне уявлення.
- г) Ні, не вмію.

8. Чи використовуєте Ви цифрові інструменти для популяризації військово-патріотичних цінностей?

- а) Так, активно використовую.
- б) Інколи.

- в) Дуже рідко.
- г) Ні, не використовую.

9. Як часто Ви працюєте з учнями в позаурочний час у патріотичних проєктах?

- а) Часто, кілька разів на місяць.
- б) Інколи, раз на кілька місяців.
- в) Дуже рідко.
- г) Не працюю.

10. Чи займаєтеся Ви фізичною підготовкою учнів для участі у військово-патріотичних заходах?

- а) Так, регулярно треную.
- б) Інколи.
- в) Рідко.
- г) Ні, не займаюся.

Критерії оцінювання рівнів підготовки

1. Високий рівень:

Набрано 16–20 балів у кожному блоці.

Відповіді: переважно а і б.

Висока обізнаність, активність, систематичність роботи у цій сфері.

2. Середній рівень:

Набрано 10–15 балів у кожному блоці.

Відповіді: частково б та в.

Знання та навички є, але вони недостатньо розвинуті чи застосовуються нерегулярно.

3. Низький рівень:

Набрано менше 10 балів у кожному блоці.

Відповіді: переважно в і г.

Недостатня обізнаність, відсутність практичного досвіду та мотивації.

Додаток Б

Анкета «Форми військово-патріотичного виховання учнів»

Мета: визначити рівень знань майбутніх учителів фізичної культури щодо основних форм організації військово-патріотичного виховання.

1. Чи знайомі ви з поняттям "військово-патріотичне виховання"?
 - Так, добре знайомий/-а
 - Частково знайомий/-а
 - Не знайомий/-а
2. Які форми військово-патріотичного виховання ви вважаєте найефективнішими для молоді? (можна обрати кілька варіантів)
 - Уроки фізичної культури з патріотичними елементами
 - Спортивні змагання з військово-спортивними компонентами
 - Військові ігри
 - Патріотичні заходи (квести, фестивалі, тематичні зібрання)
 - Інші (вкажіть)
3. Чи брали ви участь у підготовці чи організації таких заходів?
 - Так, неодноразово
 - Лише один раз
 - Ні, але хотів/-ла б
 - Ні, і не зацікавлений/-а
4. Чи вважаєте ви, що військово-патріотичне виховання слід включати до уроків фізичної культури?
 - Так, обов'язково
 - Так, частково
 - Ні, це зайве
5. Які вікові групи найкраще залучати до військово-патріотичного виховання?
 - Початкова школа
 - Середня школа

- Старша школа
 - Усі вікові групи
6. Чи знайомі ви з нормативними документами, які регулюють військово-патріотичне виховання в Україні?
- Так, знаю кілька ключових документів
 - Частково ознайомлений/-а
 - Ні, не знайомий/-а
7. Чи використовували ви форми військово-патріотичного виховання у власній педагогічній практиці?
- Так, регулярно
 - Рідко
 - Ні, але планую
 - Ні, і не планую
8. Як ви оцінюєте свою здатність організовувати заходи з військово-патріотичного виховання?
- Висока, готовий/-а організувати самостійно
 - Середня, потребую допомоги та ресурсів
 - Низька, потребую суттєвого навчання
9. Які труднощі ви очікуєте при організації таких заходів?
- Недостатньо знань і методичних рекомендацій
 - Відсутність ресурсів (обладнання, фінансування)
 - Низька зацікавленість учнів
 - Інше (вказіть)
10. На вашу думку, які форми роботи слід додати до існуючих методик військово-патріотичного виховання?
- (Відкрите запитання)*

Анкета «Методи військово-патріотичного виховання учнів»

Мета: визначити рівень знань майбутніх учителів фізичної культури щодо методів впровадження військово-патріотичного виховання.

1. Які методи виховання ви вважаєте найефективнішими для формування патріотичних цінностей у молоді? (можна обрати кілька варіантів)

- Бесіди про героїв України
- Виконання фізичних вправ з військовим спрямуванням
- Перегляд тематичних фільмів або документалістики
- Проведення патріотичних заходів
- Інші (вказіть)

2. Чи знайомі ви з інтерактивними методами військово-патріотичного виховання?

- Так, знаю та використовую
- Так, але не використовую
- Ні, не знайомий/-а

3. Як ви оцінюєте ефективність використання військово-спортивних ігор у вихованні учнів?

- Дуже ефективно
- Ефективно лише для певних вікових груп
- Не бачу ефективності

4. Чи використовували ви методи співпраці з військовими структурами або громадськими організаціями у військово-патріотичному вихованні?

- Так, маю досвід співпраці
- Ні, але планую
- Ні, і не зацікавлений/-а

5. Чи вважаєте ви, що військово-патріотичне виховання потребує індивідуального підходу до кожного учня?

- Так, обов'язково
- Частково, залежно від ситуації

- Ні, достатньо загальних методів

6. Які педагогічні методи, на вашу думку, краще поєднуються з фізичною культурою для патріотичного виховання?

(Відкрите запитання)

7. Чи маєте ви уявлення про методи інтеграції військово-патріотичного виховання в уроки фізичної культури?

- Так, добре розумію
- Частково
- Ні, не маю

8. Чи використовуєте ви методи, які спрямовані на формування національної гордості в учнів?

- Так, регулярно
- Лише іноді
- Ні, не використовую

9. Які із заходів вважаєте найбільш доступними для вчителя фізичної культури?

- Військово-спортивні ігри
- Інтерактивні лекції
- Групові дискусії
- Проведення урочистих заходів
- Інше (вказіть)

10. На вашу думку, які методи потребують удосконалення для підвищення їхньої ефективності?

(Відкрите запитання)

Система вправ та ігор для розвитку фізичних і морально-вольових якостей школярів

Сценарій ділової гри «Я патріот»

Мета гри: формування у старшокласників патріотичних цінностей, почуття відповідальності за долю країни, розвиток умінь співпрацювати в команді та приймати рішення в умовах, наближених до реальних ситуацій.

Цільова аудиторія: учні старших класів (9–11 класи).

Тривалість: 60–90 хвилин.

Ресурси:

Картки із завданнями (історичні, практичні, ситуаційні).

Карта України (можна на дошці або друкована).

Атрибути для ролей (бейджі, прапорці, канцелярське приладдя).

Презентаційний матеріал (проектор, ноутбук).

Етапи гри

1. Вступна частина (10 хвилин)

Вітальне слово ведучого: пояснення мети та правил гри.

Розподіл учасників на команди (по 4–6 осіб). Кожна команда представляє символічну групу:

«Захисники України»

«Будівничі майбутнього»

«Інноваційні лідери»

«Громадські діячі»

Кожна команда обирає капітана та девіз, що відображає їхнє бачення патріотизму.

2. Основна частина (60 хвилин)

1-й раунд: Історичний марафон (15 хвилин)

Кожна команда отримує по 5 запитань, пов'язаних з історією України, визначними постатями, боротьбою за незалежність.

За кожен правильну відповідь команда отримує 1 бал.

Примітка: питання можуть бути як тестові, так і відкриті (наприклад, «Розкажіть про внесок гетьмана Івана Мазепи у становлення української державності»).

2-й раунд: Ситуаційна гра «Твоє рішення» (20 хвилин)

Кожній команді надається реальна або уявна ситуація, пов'язана з патріотичними викликами. Завдання – запропонувати рішення, враховуючи інтереси країни та громади.

Приклади ситуацій:

Ви є організатором збору коштів для армії. Як залучити громаду?

У вашому місті зруйновано пам'ятник видатному діячеві України. Як організувати його відновлення?

Ваша команда розробляє молодіжний патріотичний проєкт. Що це буде і як його реалізувати?

Журі (вчителі або запрошені гості) оцінюють відповіді за критеріями: логіка, оригінальність, реалістичність.

3-й раунд: Творче завдання «Я – патріот» (25 хвилин)

Команди отримують завдання створити плакат, коротке відео, або лозунг, який відображає суть патріотизму.

Після завершення кожна команда презентує свою роботу.

Інші команди можуть ставити запитання або висловлювати коментарі.

3. Заключна частина (10–15 хвилин)

Підбиття підсумків: журі оголошує результати кожного раунду та визначає переможця.

Нагородження: вручення символічних призів (дипломів, медалей, патріотичних сувенірів).

Фінальне слово: ведучий підсумовує значення гри, наголошує на важливості патріотизму в житті кожного.

Примітки:

1. Для більшої зацікавленості можна залучити представників місцевих

військових частин, волонтерів або громадських активістів як членів журі.

2. Ділова гра може бути адаптована до конкретних потреб чи теми уроку.

Тренінг: «Сила патріотизму: готовність захищати Батьківщину».

Мета:

- формування у старшокласників патріотичних почуттів, усвідомлення громадянського обов'язку;

- розвиток навичок командної роботи, відповідальності та лідерства;

- ознайомлення учнів із базовими знаннями про оборону України.

Цільова аудиторія: учні 9–11 класів.

Структура тренінгу

Тривалість: 3 години (з перервами)

Етапи проведення

1. Вступна частина (20 хв).

1.1 Привітання і встановлення контакту (5 хв).

- Ведучий тренінгу (вчитель, військовий інструктор) вітає учасників.

- Представлення тренінгу, пояснення його мети.

- Вправа на знайомство: кожен учасник називає своє ім'я та одну якість, яку, на їхню думку, має справжній патріот.

1.2 Ознайомлення з правилами тренінгу (5 хв).

- Створення правил роботи (наприклад, «активна участь», «взаємоповага», «право на помилку»).

1.3 Мотиваційна міні-лекція (10 хв).

Теми:

- Значення патріотизму у сучасних умовах.

- Роль молоді у захисті незалежності України.

- Історичні приклади героїзму українців.

2. Основна частина (2 години)

Активність 1: Розв'язання ситуаційних завдань (30 хв).

Мета: Розвиток критичного мислення та розуміння патріотизму в реальних ситуаціях.

Процес:

- Учням пропонуються ситуації, наприклад:
 - «Як ти діятимеш, якщо побачиш дезінформацію в соціальних мережах?»
 - «Що можна зробити для допомоги армії у твоєму регіоні?»
- Групи обговорюють, а потім представляють свої рішення.

Активність 2: Військові основи (40 хв).

Мета: Ознайомити учнів із базовими оборонними навичками.

Процес:

Лекція: Основи надання першої допомоги, поведінка в надзвичайних ситуаціях (120 хв).

Мета лекції: ознайомити з основами першої допомоги та алгоритмами дій у надзвичайних ситуаціях.

1. Вступ (5 хвилин).

1.1. Актуальність теми: чому кожен повинен знати основи першої допомоги.

1.2. Основні поняття: перша допомога, надзвичайна ситуація, базові життєві функції.

2. Основи надання першої допомоги (25 хвилин).

2.1. Принципи надання першої допомоги:

Забезпечення безпеки для себе, постраждалого та оточуючих.

Послідовність дій: огляд, оцінка стану, допомога.

2.2. Алгоритм дій при наданні першої допомоги:

Первинний огляд постраждалого (свідомість, дихання, пульс).

Серцево-легенева реанімація (СЛР): методика проведення.

Зупинка кровотечі: прямий тиск, накладання джгута або пов'язки.

2.3. Типові ситуації та алгоритми дій:

Втрата свідомості (непритомність, судоми).

Опіки: перша допомога залежно від ступеня ураження.

Травми: переломи, вивихи, ушкодження м'язів.

Отруєння: дії при харчових, хімічних або газових інтоксикаціях.

3. Поведінка в надзвичайних ситуаціях (25 хвилин).

3.1. Типи надзвичайних ситуацій:

- Пожежа.
- Хімічна, радіаційна чи біологічна небезпека.
- Обвал будівель, землетруси, повені.

3.2. Алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях:

Евакуація: правила безпечного виходу з небезпечної зони.

Дії при сигналі тривоги («Увага всім»): розшифрування і виконання інструкцій.

Самодопомога і взаємодопомога в умовах обмеженого доступу до медичної допомоги.

3.3. Розпізнавання небезпеки:

Як оцінити ризик і уникнути паніки.

Правила поводження з небезпечними предметами та речовинами.

4. Психологічні аспекти надання допомоги (10 хвилин).

4.1. Як зберігати спокій під час кризової ситуації.

4.2. Методи підтримки постраждалого (слова, дії, психологічна допомога).

4.3. Робота з емоційною стабільністю (для себе та інших).

5. Завершення (10 хвилин).

5.1. Короткий підсумок: основні дії та їх важливість.

5.2. Відповіді на запитання аудиторії.

5.3. Рекомендації: ресурси, курси, додаткова література для самонавчання.

5.4. Роль постійного вдосконалення навичок у галузі першої допомоги.

6. Практичне завдання (опційно, 15 хвилин).

6.1. Демонстрація серцево-легеневої реанімації на манекені.

6.2. Відпрацювання дій при кровотечах та накладанні пов'язок.

6.3. Сценарій евакуації або дій у надзвичайній ситуації.

Цей план є детальним і дозволяє структурувати лекцію таким чином, щоб охопити як теоретичні, так і практичні аспекти теми.

- Практика (30 хв):

- Перев'язування «ранених».

- Вивчення елементів маскування (наприклад, як швидко сховатися або знайти укриття).

- Ознайомлення з базовими військовими жестами для координації дій у команді.

Активність 3: Командна гра «Оборона бази» (50 хв).

Мета: Розвиток командної роботи, стратегічного мислення.

Процес:

1. Об'єднання в команди: Учасники об'єднуються в дві групи — «захисники» і «нападники».

2. Завдання для «захисників»: Організувати оборону «бази» (можна позначити територію фішками або стрічками).

3. Завдання для «нападників»: Розробити стратегію захоплення «бази».

4. Підведення підсумків: Обговорення командних рішень, аналіз помилок, визначення переможців.

3. Завершальна частина (40 хв).

3.1 Рефлексія (20 хв).

Учням пропонуються запитання для обговорення:

Що нового ви дізналися під час тренінгу?

Як ви можете застосувати отримані знання у житті?

Що вам сподобалося найбільше?

Вправа «Долоня патріота»: учасники пишуть на паперових долонях одну дію, яку вони готові зробити для своєї країни, і створюють спільний плакат.

3.2 Урочисте завершення (20 хв).

Підбиття підсумків тренінгу.

Роздача сертифікатів учасникам.

- пільне фото.

Матеріали та ресурси:

- Фліпчарт, маркери, папір.
- Медичні бинти, стрічки для завдань.
- Презентація/відео (за потреби).
- Сувенірні сертифікати або подяки.

Такий тренінг дозволить учням не лише здобути нові знання, але й розвинути практичні навички, необхідні для формування патріотичних якостей.

Гра «Звитяжні лицарі»

Мета гри:

- формування навичок командної роботи, фізичної витривалості, швидкості реакції;
- розвиток патріотичної свідомості через ігрові форми, що базуються на українських традиціях;
- виховання поваги до історичного минулого та героїчної спадщини України.

Орієнтовний результат:

Гра сприяє фізичному розвитку учасників, формує патріотичну свідомість і розвиває лідерські навички. Вона також поглиблює знання історії України та виховує повагу до традицій.

Місце проведення: спортивний майданчик, зал або природа (залежно від погоди та умов).

Учасники: гра проводиться між двома або більше командами (5–10 осіб у кожній команді).

Обладнання:

Канати або маркери для позначення зон.

Спортивне знаряддя (гімнастичні мати, м'ячі, бар'єри тощо).

Стрічки або інші знаки для позначення команд.

Ігрові «лицарські мечі» (наприклад, легкі макети з поролону).

Хід гри

1. Вступ (5-10 хвилин).

1. Ведучий розповідає про значення козацької спадщини та роль українських лицарів у захисті рідної землі.

2. Оголошення правил гри та принципів чесного суперництва.

Правила гри:

1. Гра проводиться чесно, з дотриманням інструкцій ведучого.

2. Учасники повинні підтримувати один одного та працювати на спільний результат.

3. Порушення правил призводить до штрафного часу або очок.

2. Розминка (10 хвилин)

- Учасники виконують фізичні вправи в стилі хортингу:

- Біг на короткі дистанції.

- Віджимання, присідання.

- Вправи на координацію: перекочування, підскоки через перешкоди.

Для довідки:

Хортинг - це українське бойове мистецтво, що поєднує елементи боротьби, самозахисту, військової підготовки та фізичної підготовки. Воно засноване на традиціях українських бойових мистецтв і національних спортивних дисциплінах, а також адаптоване до сучасних умов. Хортинг активно використовується для виховання молоді в аспекті патріотизму, фізичної підготовленості, витривалості та дисципліни.

Назва «хортинг» походить від слова «хорт» - українського національного собаки, який відомий своєю швидкістю, витривалістю та сміливістю. Це бойове мистецтво включає в себе різні техніки боротьби, удари руками та ногами, прийоми для боротьби на землі, а також елементи самооборони, які застосовуються в реальних ситуаціях.

Основними принципами хортингу є:

Фізична підготовка: розвиток сили, швидкості, гнучкості та витривалості.

Техніка боротьби: вивчення різних технік боротьби, як у стоячій позиції, так і на землі.

Тактика та стратегія: здатність розуміти ситуацію і приймати правильні рішення в умовах боротьби.

Виховання патріотичних якостей: хортинг активно використовують для формування національної свідомості, духу та патріотизму, а також для зміцнення моральних і фізичних якостей учнів і молоді.

3. Основна частина гри (45–60 хвилин)

Варіант 1

Етап 1: «Випробування витривалості» .

Мета: Пройти смугу перешкод якнайшвидше.

Учасники повинні подолати такі перешкоди:

- Пролізти через тунель.
- Перестрибнути через бар'єр.
- Перенести «пораненого» (учасника команди) на імпровізованих ношах.

Етап 2: «Лицарський поєдинок».

Мета: Здобути «прапор» суперника, захищаючи свій.

Учасники змагаються за допомогою «мечів» із поролону, зберігаючи командний прапор.

Етап 3: «Стратегічна операція».

Мета: Зібрати «секретні документи» (сховані предмети, які потрібно знайти за підказками).

Команда має знайти сховок із документами та повернути їх на базу.

Етап 4: «Козацьке кільце».

Усі учасники стають у коло та по черзі виконують вправи на силу й витривалість (наприклад, підтягування, боротьба за місце в центрі кола).

Варіант 2

Борцівська частина (техніки хортингу):

Кожна команда по черзі виставляє учасників для боротьби в різних

стилях (стійка, партер). Учасники мають продемонструвати основні техніки хортингу, зокрема утримання, підкидання, захвати, звільнення від захватів.

Кожна перемога в парі приносить команді 2 бали.

Естафета (фізичні вправи):

Команди виконують естафету на час, в якій вони повинні подолати кілька фізичних завдань: стрибки через бар'єри, біг з перешкодами, метання мішків з піском у ціль.

Кожен учасник повинен пройти етапи естафети, набираючи по 1 балу за кожну правильну дію.

Самооборона (захист від нападника):

Один учасник з кожної команди виконує роль нападника, інший — захисника. Нападник намагається здійснити атаку (приклад: імітоване захоплення ззаду або напад зі зброєю). Захисник повинен за допомогою технік хортингу звільнитися або нейтралізувати напад.

Завдання оцінюється за точність і ефективність, нараховуються 2 бали за правильне виконання захисту.

Командне завдання (стратегія та взаємодія):

Учасники команди повинні пройти етап стратегічного планування: командна робота, прийняття рішень під час умовної бойової ситуації (наприклад, укриття або атака на «ворога»).

Оцінка за ефективність та взаємодію команди дається на основі швидкості та узгодженості дій (3 бали).

Чесне суперництво:

Учасники повинні дотримуватися принципів чесності та поважати суперників.

Змагання проводяться з урахуванням безпеки, всі учасники повинні бути забезпечені захисним спорядженням (шоломи, наколінники, рукавички).

Порушення правил (наприклад, застосування заборонених методів боротьби або травмування суперника) караються штрафними балами або дискваліфікацією учасника.

Після виконання всіх етапів гри, підраховуються бали кожної команди. Переможцем стає команда з найбільшою кількістю балів, яка продемонструвала кращі навички хортингу, командної роботи та стратегічного мислення.

4. Завершення (10–15 хвилин).

Рефлексія: кожна команда ділиться враженнями та обговорює свої сильні сторони.

Нагородження: визначення переможців, вручення символічних призів (грамоти, медалі).